

BAĞIMSIZ DENETİMDE DUYGUSAL ZEKA: BAĞIMSIZ DENETÇİLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA*

Dr. Öğr. Üyesi Osman Nuri ŞAHİN**

Prof. Dr. Şaban UZAY***

Araştırma Makalesi / *Research Article*

Muhasebe Bilim
Dünyası Dergisi
Özel Sayı 2018; 20, ös553- ös589

ÖZ

ÖS
553

Finansal skandallar sonrası bağımsız denetim giderek daha fazla önem kazanmış ve çalışmalar daha geniş bir çerçevede ele alınmaya başlamıştır. Bağımsız denetim niteliği itibarıyla kişisel özellikleri de içermektedir. Duyguların hayattaki önemini anlaşılmasıyla birlikte duygusal zeka kavramı türemiştir. Denetim ortamı duygu yoğunudur ve denetçilerin de duyguları vardır. Bu çalışmanın amacı duyguların bağımsız denetçilerin duygusal zeka düzeyinin gerçekleştirdikleri bağımsız denetim faaliyetine etkisinin olup olmadığının araştırılmasıdır. Bu kapsamda literatür taraması sonrası, bağımsız denetçilere duygusal zeka testi ve bağımsız denetim faaliyetleri–duygusal zeka ifadeleri içeren bir anket uygulanmıştır. Toplanan veriler istatistiksel testlerle analiz edilmiş ve duygusal zeka düzeyinin denetim faaliyeti ile çeşitli açılarından anlamlı farklılık içinde olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Denetim, Denetçi, Bağımsız Denetim, Bağımsız Denetçi, Duygu, Zeka, Duygusal Zeka

JEL Sınıflandırması: M40, M41, M42, D90, D91, G40

EMOTIONAL INTELLIGENCE IN INDEPENDENT AUDIT: A STUDY ON INDEPENDENT AUDITORS

ABSTRACT

After financial scandals independent audit gained more importance and studies started to be addressed in a broader context. The independent audit also includes personal characteristics.

* Makale gönderim tarihi: 20.06.2018 ; kabul tarihi: 28.07.2018

Bu çalışma, 13-15 Eylül 2018 tarihlerinde MODAV tarafından Nevşehir’de düzenlenen 15. Uluslararası Muhasebe Konferansı’nda bildiri olarak sunulmuş ve alınan eleştiriler dikkate alınarak yeniden hazırlanmıştır.

** Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, osmannurisahin@yahoo.com, orcid.org/0000-0002-6586-7073

*** Kayseri Erciyes Üniversitesi, suzay@erciyes.edu.tr, orcid.org/0000-0003-0622-7962

Atf: Şahin, O. N. ve Uzay, Ş. (2018). Bağımsız denetimde duygusal zeka: bağımsız denetçiler üzerine bir araştırma. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20 (Özel Sayı), ös553- ös589

With the understanding of the importance of emotions in life, the concept of emotional intelligence has emerged. The nature of audit is emotionally intensive and auditors have feelings. The aim of this study is to determine whether emotional intelligence level of independent auditors effect their independent audit activity. Within the context after the literature review and a survey which includes emotional intelligence level test and a survey which has phrases on independent audit and emotional intelligence has been implemented to independent auditors. The collected datas have been statistically evaluated and it has been ascertained that independent auditors' emotional intelligence level has significantly different in their audit activity from various angles.

Keywords: Audit, Auditor, Independent Audit, Independent Auditor, Emotion, Intelligence, Emotional Intelligence

JEL Classification: M40, M41, M42, D90, D91, G40

ÖS
554

1. GİRİŞ

İşletmedeki finansal verilerde bilinçli ya da bilinçsizce yapılmış yanlışlıklar işletme ilgililerinin kararlarını olumsuz etkileyerek sözkonusu işletme ilgililerinin zarara uğramasına neden olabilmektedir. Finansal raporların işletme dışından bağımsız bir denetçi tarafından denetlenmesiyle finansal raporlardaki bilgilerin doğruluğunun ve güvenilirliğinin artırılması sağlanmaya çalışılmıştır. Bu sayede işletmenin iç ve dış ilgilileri daha sağlıklı kararlar alabileceklerdir. Bu yüzden finansal raporlardaki verilerin her türlü hatadan ve/veya hileden arındırılması için bu raporların oluşturulmasında başından sonuna kadar tüm sürecin incelenmesi gerekmektedir. Muhasebe ve denetim alanlarında buna yönelik birçok çalışma bulunmaktadır. Söz konusu çalışmaların çok azı, finansal raporlardaki hata ve/veya hileleri bireylerin duyguları açısından incelemektedir. Oysaki finansal raporlardaki bilgilerin üretilmesi ve raporlara konulması sürecinin her safhasında insan yer almaktadır. Diğer taraftan finansal raporları denetleyenler de insanlardır. Finansal raporlarda bu kadar önemli olan insan faktörünün de finansal raporların hata ve/veya hileden arındırılarak doğruluğunun ve güvenilirliğinin artırılması açısından ele alınması gerekmektedir.

Toplumların gelişmesinde en etkili öge insandır. Özgüveni olan, kendinin her açıdan farkında olan, doğru karar alabilen, sorumluluk sahibi, kendi iç dünyasıyla olduğu gibi çevresiyle de uyum içinde ve barışık olan, empati sahibi bireyler kendi hayatlarında başarı elde ederken yaşadıkları toplumun da gelişmesine katkı sağlarlar. Bireylerin kendi hayatlarında başarıya ulaşmalarının yanısıra topluma katkı sağlamaları için hangi yönlerinin önemli olduğunun anlaşılması gerekmektedir.

Geçmişte bireylerin başarısının bilişsel zekalarının yüksekliğine bağlı olduğu düşüncesi yaygın iken, son yıllarda duygusal zeka kavramı türemiş ve hayatta çok önemli bir yerinin olduğu tespit edilmiştir. Bazı çalışmalarda bilişsel zekanın bireyin başarısında çok küçük bir payının olduğunu, hayattaki başarının asıl pay sahibinin ise duygusal zeka olduğu iddia edilmektedir. Bu bağlamda duygusal zeka üzerine çalışmalar günden güne artmaktadır. Duygusal zeka her türlü alanda kendine yer bulabilmekte ve bu çalışmalara konu olabilmektedir. Duygularını

tanıyan ve yönetebilen bireyler hem özel hem de mesleki hayatlarında başarılı olmaktadır. Günümüz iş dünyasının koşulları da bireylerin duygularını kontrol edebilen, sosyal yönü kuvvetli bireyler olmasını gerektirmektedir. Kurumsal işletmeler iş ilanlarında bireyin bu konularda yeterli olmasını şart koşabilmektedirler. Bazı işletmeler ise işe alım sonrası çeşitli eğitimlerle çalışanlarının duygusal ve sosyal yönlerini geliştirmeye çalışmaktadır.

İş dünyasında muhasebe ve denetim alanı açısından duygusal zekanın değeri günümüzde giderek artmaktadır. Muhasebe ve denetim alanında duygusal zeka konulu bilimsel çalışmalar da artmaktadır. Dünyada duygusal zeka, muhasebe ve denetim alanındaki bilimsel çalışmalarda çok ciddi bir şekilde kendine yer bulmaktadır. Türkçe literatür incelendiğinde Türkiye’de muhasebe ve denetim alanında duygusal zekaya yönelik bilimsel çalışmaya rastlanılmamıştır. Dolayısıyla bu çalışmanın Türkiye’de bu alandaki boşluğu doldurma açısından önemli ve gerekli olduğu söylenebilir.

Denetçiler de birer bireydir. Duyguları vardır ve her insan gibi duyguları özel ve mesleki hayatlarını etkileyebilmektedir. Denetim işinin ve sonuçlarının hassasiyeti ve önemi açısından denetçilerin duygusal zeka açısından incelenerek duygusal zekalarının denetim işlerine etkisinin araştırılması büyük önem arz etmektedir. Bu çalışmanın amacı; duygusal zekanın bağımsız denetim çalışmalarında yerinin belirlenmesi ve Türkiye’de faaliyette bulunan denetim firmalarında çalışan bağımsız denetçilerin duygusal zeka düzeyleri ile gerçekleştirdikleri bağımsız denetim faaliyetleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığının tespit edilmesidir. Çalışmada ayrıca bağımsız denetçilere göre denetim aşamalarında duyguların kullanım sıklığı da ölçülmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmanın amacı; bağımsız denetçilerin duygusal zeka düzeyinin gerçekleştirdikleri bağımsız denetim faaliyeti ile anlamlılığı açısından incelenmesidir. Çalışmanın uluslararası literatüre, duygusal zekanın bağımsız denetime etkisinin değerlendirilmesi açısından katkı sağlayacağı düşünülmürken Türkçe literatürdeki konuya ilişkin boşluğun kapatılmasına yönelik katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bağımsız denetim ile duygusal zeka arasındaki anlamlılığa yönelik kavramsal çerçevenin güçlü bir şekilde ortaya konulması hem bu çalışmanın amacı için hem de gelecekte bu konuda daha faydalı çalışmalara temel olması için önem arz etmektedir. Çalışmanın ilk bölümünde literatür araştırması ile konunun teorik açıdan açıklamasına yer verilmiştir. Son bölümde ise bağımsız denetçilerin duygusal zeka düzeyleri ölçülerek duygusal zeka düzeyleri ile denetim işleri arasındaki anlamlılık incelenmiştir. Anket uygulaması sonucunda elde edilen veriler istatistiki testlerle analiz edilmiştir. Analiz sonucu elde edilen bulgular literatürdeki diğer çalışmaların bulguları eşliğinde değerlendirilmiştir.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE LİTERATÜR TARAMASI

Bağımsız denetimi etkileyen çeşitli faktörler bulunmaktadır. Bu faktörler gün geçtikçe artmakta ya da derinleşmektedir. İnsan hayatına giren her türlü yenilik beraberinde adaptasyonu da gerektirmektedir. Bunun için ise değişimin ve getirdiklerinin incelenmesi ve anlaşılması önemlidir. Böylece gerekli düzenlemelerle adaptasyon kolaylaşacaktır.

Şirketlerin boyutlarının küreselleşme ile birlikte devasalaşması beraberinde bu şirketlerin ilgililerinin korunması adına daha iyi denetlenmesini de getirmiştir. Bu amaçla ulusal ve uluslararası birçok düzenleme yapılmaktadır.

Bununla birlikte son zamanlarda insana yönelik çalışmalarla literatüre giren çeşitli kavramların muhasebe ve denetim alanlarında da incelenmesinin gerekliliği görülmeye başlanmıştır.

Denetime sadece finansal açıdan yaklaşmak yerine şirketler ve bu şirketleri denetleyen denetçilerin insan olmaları sebebiyle sosyolojik, psikolojik vs. çeşitli açılardan yaklaşmak önem kazanmıştır. Günden güne artan çalışmalarda bunun gerekliliği iyice görülmektedir.

Özellikle çağımızın en önemli keşiflerinden duygusal zekanın bu açıdan ele alınması çok önemlidir. Duygusal zekanın ele alınması içi ise duygu ve zeka kavramlarının ayrı ayrı ele alınarak tam olarak anlaşılması ve sonrasında duygusal zekanın incelenmesi ve irdelenmesi doğru olacaktır.

ÖS
556

2.1. Genel Olarak Duygusal Zeka

İlkçağlarda duygular üzerine farklı düşünceler mevcut idi. Bunlardan en dikkat çekenlerden birisi Aristoteles'in düşünceleridir. Aristoteles'e göre mantıksız fikirlere göre hareket etmektense akılcı arzu ve isteklere göre davranılması daha iyidir.

Duygusal tepki ve hisler akıl çerçevesinde karar almak için bilgi kaynağı olup duygular iyi eğitilerek erdemli davranış için destekleyici hale getirilebilir (Knuuttila 2004, 29). Ortaçağda duygulardan arınarak onlardan bağımsız yaşamak iyi yaşamın en önemli unsuru kabul edilmiştir (Knuuttila 2004, 68). Duygu kadının özelliği olduğu kabul edilerek bu sebeple insanın zayıf yönünü temsil ettiğine inanılmaktaydı (Grewal ve Salovey 2005, 330). Rönesans ve sonrasında mantık ve akıl eksenli yaklaşım, duyguların zararlı olduğunu iddia etmekteydi.

Bu sebebiyle 19. yüzyıla kadar uzun bir süre duygular tehlikeli, zararlı ve olumsuz kabul edilmiştir (Konrad ve Hendl 2001, 22).

Duyguların beyin kontrolünün bütünüyle kaybedilmesine sebep olmasından dolayı duygular ile bilinçli karar alınamadığı da düşünülmüştür (Salovey ve Mayer 1990, 185). 19. yüzyılda ise duyguların önemi kavranmaya başlamıştır. 19. Yüzyıldaki gelişmeler Tablo 1'de özetlenmiştir. Bilimsel gelişmelerle birlikte akıl sorgulanmış ve duygular önem kazanmaya başlamıştır (Çakar ve Arbak 2003, 83). Yani değişim aklın egemenliğinin sorgulanıp duyguların önem kazanmasının temel sebebidir (Çakar ve Arbak 2003, 25). Hegel rasyonallikte duygunun rolünü açıklamış,

Nietzsche ise akla şüpheyle yaklaşmış duyguyu en önemli unsur olarak kabul etmiştir (Cevizci 2006, 797-798). Bireyin hayatındaki becerilerin gücünü düşünce ve duygulardan almasının, dünyada kabul edilmesiyle birlikte duygusal zeka kavramı ortaya çıkmıştır (Doğan 2009, 2).

Tablo 1. Duygusal Zekanın 20. Yüzyıldaki Gelişimi

DÖNEM	GELİŞMELER
1900-1969 Zeka ve Duygunun Farklı Olarak Değerlendirilmesi	Zekayı ölçmek için psikolojik testler geliştirme çalışmaları, Fizyolojik tepkiler mi duygular mı önce oluşur?
1970-1989 Duygusal zekaya İlişkin İlk İşaretler	Duygu, düşünce etkileşiminin araştırılması, yapay zeka alanındaki gelişmeler, Gardner'ın çoklu zeka teorisinin ortaya çıkışı, beyin üzerindeki araştırmaların duygu ve biliş arasındaki bağlantıları belirlemesi.
1990-1993 Duygusal Zekanın Ortaya Çıkması	Mayer ve Salovey'in duygusal zeka üzerine makaleler yayınlaması, özellikle beyin biliminde gelişmeler olması
1994-1997 Duygusal Zekanın Popülerleşerek Dünya Çapında Yaygınlaşması	Goleman'ın "Duygusal Zeka" adlı kitabını yayınlaması ve bu kitabın dünya çapında en çok satan kitap olması, Time Dergisi'nin kapağında "EQ" terimini kullanması.
1998-... Duygusal Zeka Araştırmaları ve Duygusal Zekanın Kuramsallaşması	Duygusal zeka kavramında gelişmelerin artması, yeni ölçeklerin geliştirilmesi.

Kaynak: Mayer 2001, 5-6.

Duygu ve zeka kavramlarının birleşmesiyle oluşan duygusal zeka, çağımızda önemi gittikçe artan insana yönelik önemli özelliklerden biridir. Duygusal zeka bilim dünyası tarafından kabul edilmiş ve bireyin hayatına yön veren önemli unsurlardan biri olarak kabul edilmiştir. Duygusal zeka literatürde "emotional quotient"ın kısaltması olan EQ ile ifade edilmektedir. İlk defa Salovey ve Mayer tarafından 1990'da yapılan bir çalışmada kullanılmıştır (Turner ve Walker 2008, 513). Duygusal zekaya yönelik literatürde farklı isimler altında çeşitli tanımlamalar bulunmaktadır. Bunlara örnek olarak Goleman "Duygusal Zeka Katsayısı", Thorndike "Sosyal Zeka", Gardner "Kişisel ve kişilerarası Zeka", Steiner "Duygusal Okur-Yazarlık", Cooper&Savaf "Duygusal Zeka Katsayısı, Mayer&Salovey "Duygusal Zeka" verilebilir (Aslan 2009, 35). Salovey ve Mayer (1990) duygusal zekayı bireyin başkalarına ait ve kendine ait duygu ve hislerini bilme ve ayırdedebilme kabiliyeti, duygu ve hislerini kontrol ederek ve düzenleyerek düşüncelerini ve davranışlarını kullanabilme kabiliyetini de kapsayan sosyal zeka çeşidi olarak tanımlamıştır (Salovey ve Mayer 1990, 189). En basit ifadesiyle duyguların akıllı ve mantıklıca kullanılmasıdır (Weisinger 1998, 12).

Duygusal zeka, hayatta başarıyı yakalamak için ve psikolojik refahı elde etmek için önemli faktörlerden biridir (Oginska-Bulik 2005, 168). Sorumluluk alma, duyguların kontrol edilebilmesi, doyumun ertelenebilmesi, iyimser olunması, içsel güdülenme, ilişkiler kurabilme, işbirliği yapma gibi beceriler duygusal zekanın seviyesi ile ilişkilidir (Yeşilyaprak 2001, 143). Hayatın sorunları ve gereklilikleri ile başarıyla başa çıkılmasını sağlayan duygusal ve sosyal beceriler duygusal zekayı oluşturur (Feldman 1999, 16). Bireyler duygusal zekaya ilişkin temel

prensipleri anlayarak hayatta başarı için ne yapılmasını öğrenir (Brearley 2006, 30). Bireyin duygusal zekasını tanıması ve geliştirmesi duygularının gücünün farkına varmasına sebep olacaktır (Cooper 1997, 31). Duygular gizlenmemeli kabul edilmelidir (Bartolome ve Evans 2001, 56). Bireyin yaşadığı çevre ve hayata karşı farkındalığı artar ve değişimin mecbur olacağı bir bakış açısı kazanılır (Bradberry ve Greaves 2006, 80). Olaylar karşısındaki duygusal tepkiler olayla ilgili kişisel yorumlardan ya da kişiye yorumlanış biçiminden etkilenir (Mumcuoğlu 2002, 4). Bireyin doğru zamanda doğru duyguları üretmesi, yaşatması, denetleyebilmesi ve sağlıklı duygusal iletişim kurabilmesi yeteneği duygusal zekasını gösterir (Kılıçarslan 2009, 50). Duygusal zeka, sürekli sempatik olmak değil ne zaman sert ne zaman yumuşak davranılacağı gibi duygularda doğru zamanlamadır (Momeni 2009, 35-48). Aristoteles bu konuyu; herkese kızmanın kolay olduğunu, asıl zor şeyin doğru insana, doğru ölçüde, doğru zamanda, doğru sebeple, doğru bir yöntemle kızma olduğu şeklinde belirtmiştir (Goleman 2001, 7).

ÖS
558

Duygularını yönetemeyen birey aklını da yönetememektedir (Atabek 1999, 11). Bilişsel zekası yüksek birey akademik olarak daha başarılı olurken, duygusal zekası yüksek bireylerin hayatlarında daha başarılı ve mutlu oldukları tespit edilmiştir (Goleman 2010, 63). Duygusal zekası yüksek ve düşük birey özellikleri Tablo 2’de sunulmuştur. Çalışmalar bilişsel olmayan unsurların akademik başarıda etkisi olduğunu göstermektedir (Holt 2007, 52). Goleman akademik başarının duygusal zeka ile direkt ilişkisi olduğunu ilk ifade eden kişidir (Drago 2004, 12). Akademik başarıya duygusal zekanın da direkt etkisi vardır (Nowicki ve Duke 1992, 385-393). Sternberg’e göre bilişsel zeka gerçek hayattaki başarıların %4’ü ile ilişkilidir (Çakar ve Arbak 2004, 28). Yapılan çalışmalar karar alırken beynin düşünce alanları kadar duygu alanlarının da birlikte çalıştığını göstermiştir (Baltaş 2006, 12). Diğer taraftan duygusal yetkinliğin bilişsel yeteneğe göre bireyin kariyer değişimlerini daha çok açıkladığı görülmüştür (Dulewicz ve Higgs 2003, 35). Araştırmalarda; duygusal zeka ve iş performansları düşük çalışanların duygusal zekalarını geliştirmeleriyle kendilerinden üstün meslektaşları ile eşit noktaya geldikleri, yüksek performansa sahip olanların %90’ının yüksek duygusal zekaya sahip olduğu görülmüştür (Bradberry ve Greaves 2006, 67). Yüksek bilişsel zekaya sahip bireylerin zihinsel olarak uzman, kişisel olarak yetersiz oldukları ve eleştirel, tepeden bakan, hırslı, istikrarlı, sebat eden, duygusal olarak mesafeli, soğuk, kapalı ve kayıtsız oldukları görülmüştür. Duygusal zekası yüksek bireylerin ise sosyal olarak dengeli, neşeli, dışa dönük oldukları görülmüştür (Kocayörük 2004, 12). Duygusal zeka çalışma çevresinde ve müşteri tatmininin sağlanmasında performans kriteri olarak kullanılmaktadır (Arıcıoğlu 2002, 26). Bilişsel zeka bireyin iş sahibi olmasını sağlarken duygusal zeka terfi etmesini sağlar (Baltaş 2003, 69-70).

Duygusal zekaya sahip olmak bir tür sosyal yetenek olup bu, çalışan performansını etkilemektedir (Gürbüz ve Yüksel 2008, 178). Duygusal zeka ile mesleki stres ters orantılıdır (Oginska-Bulik 2005, 168).

Duygusal zekanın gerektiği iş ile gerekmediği işlerin ayrımı mümkün olmasa da yönetimsel işlerin duygusal zeka gerektirdiği açıktır (Briner 1999, 329). Başarılı lider ve yönetici hem bilişsel hem duygusal zekası yüksek kişilerdir (Nemli 2001, 131-138). Duygusal zekayı keşfeden yönetici ve çalışanlar kurumsal zekanın gelişimini tamamlayarak öğrenen bir organizasyona dönüşürler (Hacıoğlu 2007, 23).

Bireyi bulunduğu koşullarda etkinleştirecek kendinin farkında olması, kendini yönetmesi,

sosyal farkındalığının olması ve sosyal becerilere sahip olması becerilerinin uygun zamanda, uygun olarak, yeterli ortaya koyulduğunda ortaya çıkmaktadır (Boyatzis ve diğerleri 2000, 343).

Tablo 2. Düşük ve Yüksek Duygusal Zeka Karşılaştırması

Düşük EQ	Yüksek EQ
Agresif	Kendine Güvenir
Talepkar	Tutkulu
Egoist	Güdü Sahibi
Patronvari	Sağlam İradeli
Zıtlaşan	Kararlı
Kolay Dikkati Dağılan	Sıcakkanlı
Konuşkan	Coşkulu
Bencil	Sosyal
Kötü Dinleyici	Canayakın ve Çekici
Fevri	İkna Edici
Değişime Direnen	Sabırlı
Pasif	İstikrarlı
Tepkisiz	Tahmin Edilebilir
Yavaş	Tutarlı
İnatçı	İyi Dinleyici
Hassas ve Eleştirel	Detaycı
Zor Beğenen	Dikkatli
Telaşlı	Titiz
Zor Memnun Olan	Sistemli
Mükemmelist	Düzenli

Duygusal zeka kavramı ile ilgili literatürde dokuz duygusal zeka modeli ile karşılaşmıştır. Bunlar;

1. Peter Salovey ve John D. Mayer Modeli
2. Daniel Goleman Modeli
3. Reuven Bar-On Modeli
4. Robert K. Cooper ve Ayman Sawaf Modeli
5. Swinburne Üniversitesi Modeli
6. Duygusal Zeka Haritası Modeli
7. Wang-Law Modeli
8. Durumluluk Meta Ruh Hali Ölçeği Modeli
9. Schutte Modeli

ös
560

2.2. Duygusal Zekanın Denetimde İncelenmesi

İnsanoğlu duygusal bir varlıktır. Bu sebeple duygu kavramı uzun zamandır psikoloji, felsefe, teoloji, sosyoloji gibi sosyal bilim alanlarında, davranış bilimleri alanında ve biyoloji, nöroloji gibi sağlık bilimi alanlarında üstüne çalışmalar yapılan bir konudur (Tenhouten 2007, 8). İlk defa Salovey ve Mayer tarafından 1990'da ortaya atılan duygusal zekaya farklı araştırmalarda sosyal zeka, kişisel ve kişilerarası zeka gibi farklı isimler altında çeşitli tanımlamalar da yapılmıştır. Duygusal zeka özet bir ifade ile bireyin kendisinin ve başkalarının duygularını tanıyabilmesi, kontrol edebilmesi, düzenleyerek kullanabilmesi yeteneğidir. Duygusal zeka ve bilişsel zeka ile birbirlerini tamamlayarak hayattaki başarıda önemli rol oynarlar. Duygusal zeka geliştirilebilir. Buradan hareketle duygusal zekanın geliştirilmesi bireyin hayatında pozitif etki yaratmasının yolunu açabilir. Duygusal zekaya ilişkin Salovey&Mayer, Goleman, Bar-On ve Cooper&Sawaf teorileri başlıca duygusal zeka teorilerindedir. Rasyonellikten uzak olması düşüncesiyle duygular, ekonomistler ve muhasebecilerin ilgisini çok çekmemekteydi (Velayutham ve Perera 2004, 55). Duyguların mental fonksiyonlar üzerinde etkisi olduğunu belirten çalışmalar bulunmaktadır (Davis 1992; LeDoux 1990; LeDoux 1993). Bu da duygusal zekanın önemine işaret etmektedir. Bazı araştırmacılara göre duygusal zeka, tek başına bilişsel zekadan daha fazla başarının belirleyicisidir (Acton, 2002; Akers ve Porter, 2003). İşe duyguların karıştırılmasının tehlikeli olduğu düşünülmesi sebebiyle muhasebe dolayısıyla denetim alanında da böyle bir kanaat mevcuttu (Mcphail 2004, 630). Ancak sonraki dönemlerde duyguların hayatın her anında ne denli etkili olduğunun farkına varıldı. Duygular her türlü kararda temel bir unsur olarak karşımıza çıkıyorsa hem muhasebede hem de denetimde üzerine çalışma yapılması gereklidir (Mcphail 2004, 638). Duygusal durumlar üzerine araştırmalar son yıllarda muhasebe araştırmalarında yer almaya başlamıştır (Cianci ve Bierstaker, 2009; Chung ve diğerleri 2008; Bhattacharjee ve Moreno; Moreno ve diğerleri 2002; Kadous 2001; Kida ve diğerleri 2001). Muhasebe alanında duygusal zeka çalışmaları çok yeni bir olgudur. Muhasebe

ve denetim alanlarının neredeyse her aşamasında insanın rol alması, insanın ise duygulardan uzak ele alınamayacağı gerçeği beraberinde duygusal zekanın muhasebe ve denetim alanlarında da incelenmesi gerekliliğini getirmiştir. Oysaki 2000’li yıllarla birlikte yaşanan krizlerle önemi günden güne artan muhasebe ve denetimde de duygusal zeka üzerine çalışmaların artması gerekmektedir. Söz konusu krizlerle birlikte muhasebe değerlerinin sosyal değerlerle birlikte ele alınması ve bu çerçevede bir muhasebe sisteminin kurulmasının gerekliliği de görülmüştür. Duygusal zekanın muhasebe ve muhasebenin alt dallarında da yeterince yer alması gerekmektedir (Mcphail 2004, 629-648).

Muhasebe ile duygusal zekanın ilişkisi üzerine çalışmalar günden güne artmaktadır (Zeff, 2003a; Zeff, 2003b; Holtzman, 2004; Rogers ve diğerleri 2005; Carter ve diğerleri 2013). Muhasebecilerin ve denetçilerin duygusal zeka seviyeleri ile finansal hayata ve ekonomiye yönelik çok yararlı bilgiler elde edilebilecektir. Örneğin bir çalışmaya göre deneyimli muhasebeciler deneyimsiz olanlara göre muhasebe ile ilgisiz duygusal verileri daha çok gözardı etmektedirler. Bu şekilde bir davranışın duygusal zeka ile bağlantılı olduğu söylenebilir (Bhattacharjee ve Moreno 2002, 361-377). Liderlik, kişilerarası ilişki gibi özellikler açısından büyük önem taşıyan duygusal zekanın, muhasebe alanı ve denetim için de önemli olduğu aşikardır. Muhasebeci ve denetçilerin de liderlik, müşteri tatmini gibi niteliklerinin olması gerekmektedir (Bay ve McKeage 2006, 439-458). Duygusal zeka muhasebecilerin ve denetçilerin liderlik, takım kurma, müşteri ilişkileri ve karar alma gibi çeşitli konularda daha iyi olmalarını sağlamaktadır (Cook ve diğerleri 2011, 267). Literatürde duygusal zekanın iş tatminine, mesleki bağlılık, iş performansı, liderlik, mesleki yargı, karar alma, etik, bağımsızlık, etik davranışa etkisi olduğuna dair çalışmalar mevcuttur (Goleman 1995; Abraham 2000; Wong ve Law 2002; Van Rooy ve Viswesvaran, 2004; Bradberry ve Greaves 2005).

Duygusal zekanın denetimdeki rolünün araştırılması önem taşımaktadır. Mesleki açıdan denetim, deneyim kadar bilgi ve beceri de gerektiren bir alandır. Duygular düşünceleri toplayan bir rol üstlenmektedir. Duygusal zeka sahibi bireyler karar vermeleri gereken işlerde alternatif çözümler üretmede daha yaratıcı olabilmektedir. Denetçilerin performansları ve yargıları zaman baskısı, denetim yapısı ve hesapverebilirlik gibi denetim işinin çevresel faktörlerinden etkilenmektedir. Denetim alanında çalışan bireylerin önemli ve hayati kararlar alması gerekebilmektedir. Bu sebeple yüksek duygusal zekaya sahip denetçilerin daha iyi denetim yargısı performansı gerçekleştirmesi daha muhtemeldir (Mohd-Sanusi ve diğerleri 2010, 909). Denetim mesleğinin çalışma ortamı müşterilerin yardımcı olup olmaması ve çalışma arkadaşlarının pozitif veya negatif duygusal tepkileri sebebiyle duygu yoğunudur (Parker ve Kohmeyer 2005; Hooks ve Higgs 2002). Deloitte ve PwC gibi büyük denetim firmaları çalışanlarını duygusal zeka açısından eğitirken KPMG iş ilanlarında duygusal zekayı aranan özellik olarak kullanmaktadır (Cook ve diğerleri 2011). Amerikan Yeminli Mali Müşavirler Enstitüsü’nce liderlik, takım kurma ve kişilerarası ilişki gibi duygusal zeka ile ilişkili kişisel becerileri “Temel Yetkinlikler Taslağı”nda önemli olarak nitelendirmiştir.

Duygusal zeka, denetçiye denetim işi sırasında gerekli ve yeterli bilgi ve problem çözme ve motivasyonu sağlamasına yardımcı olur (Khan ve diğerleri 2015, 782). Denetçiler jenerik becerileri çok önemli görmektedirler ve gerekli nitelikleri iletişim becerisi, kişilerarası beceriler ve son olarak teknik beceriler olarak sıralamaktadırlar (Daff ve diğerleri 2012, 633). Özellikle risk alma (Taylor-Gooby ve Zinn 2006) ve yaratıcılık (James ve diğerleri 2004, 169-194)

duygusal durumlara karşı duyarlı olduğundan denetçiler için önemlidir. Çünkü denetim işinin karakteristiğinin gerektirdiği yeni durumlara, farklı personel ve sistemlere sahip müşterilere, her sözleşme için farklı ekibe uyum sağlamak zorunda olan ve mesleki yargısını korurken zaman baskısı altında çalışan denetçilerin yaratıcılık, esneklik ve hesap verebilirlikleri söz konusudur (Brierley ve Gwilliam 2003, 431-438). Jannopat ve Ussahawanitchakit'in çalışmasında duygusal zekanın denetime etkisinin pozitif anlamı olduğu sonucu çıkmıştır (Jannopat ve Ussahawanitchakit 2013). Iskandar ve Sanusi'ye (2011) göre denetim kalitesi bireysel olarak denetçi görüşünün bir ürünüdür ve bu yüzden denetçi nitelikleri ve yeterliliklerinden etkilenir (Iskandar ve Sanusi 2011, 29-52). Denetim kalitesini etkileyen faktörler üzerine yapılan çalışmalarda da duygusal zekanın rolü tartışılmaktadır. ABD'de (Rhode 1978; Shapeero ve diğerleri 2003), İngiltere'de (Willett ve Page 1996), Fransa (Herrbach 2001), Avustralya (Coram 2000), İrlanda (Otley ve Pierce 1996; Pierce ve Sweeney 2006), Malezya (Paino ve diğerleri 2010) ve Çin (Yuen ve diğerleri 2011) gibi dünyanın çeşitli ülkelerinden bu konu üzerinde çalışma yapan araştırmacılar bulunmaktadır (Khan ve diğerleri 2015, 778). Denetçi niteliklerinin duygusal durumlardan etkilendiği gibi sonuçlar elde edilmiştir. Örneğin yapılan bir çalışmaya göre incelenen vakaların %60'ında denetçilerin mesleki şüpheciliklerini koruyamadıkları görülmüştür (Beasley ve diğerleri 2001, 64).

3. BAĞIMSIZ DENETİMDE DUYGUSAL ZEKA: BAĞIMSIZ DENETÇİLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Bu bölümde araştırma, araştırma modeli, evreni, örnekleme, veri toplama araçları, veri toplama araçlarının uygulanması ve veri analizi ile ilgili bilgilere yer verilmektedir.

3.1. Araştırma Amacı

Araştırmanın amacı; Türkiye'de faaliyette bulunan denetim firmalarında çalışan bağımsız denetçilerin duygusal zeka düzeyleri ile gerçekleştirdikleri bağımsız denetim faaliyetleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığının tespit edilmesidir.

3.2. Araştırma Modeli ve Yöntemi

Çalışmada, saha araştırmasında veri toplama yöntemlerinden birisi olan anket yöntemi kullanılmıştır. Çalışmaya yönelik anket formları oluşturulmuştur. Anket formları literatürde konuyla ilgili daha önce yapılan benzer anket çalışmaları ve üç uzman (biri duygusal zeka, biri denetim ve biri de istatistik alanından) görüşünden yararlanılarak hazırlanmıştır. Araştırmada veri ve bilgilere ulaşmada internet (web, e-mail, sosyal medya), posta ve telefon kullanılmıştır. Araştırma anketi bağımsız denetçilere 25.01.2016 ve 29.02.2016 tarihleri arasında uygulanmıştır.

Araştırma kapsamında ulaşılan bağımsız denetçilere "Bağımsız Denetimde Duygusal Zeka: Bağımsız Denetçiler Üzerine Bir Araştırma" başlıklı anket soruları gönderilmiş ve cevaplamaları istenmiştir. Anketlerin doldurulması sırasında ulaşılamayan bağımsız denetçiler araştırmanın kapsamı dışında bırakılmıştır. Çalışmalar sonucunda 171 bağımsız denetçi internet üzerinden anketlere cevap verirken, 20 bağımsız denetçi ile yüz yüze görüşülmüş ve

anket çalışmasına katılımları sağlanmıştır. Bu bağımsız denetçilerden 50 tanesi anketi tümüyle değil kısmi (eksik ya da yetersiz bilgi) yanıtlamışlardır. Bunlar kapsam dışı tutulmuştur. Sonuç itibarıyla 141 bağımsız denetçiden elde edilen veriler çalışmaya dahil edilmiştir. Gönderilen toplam 496 anketten 191'inden geri dönüş elde edilmiştir. Ana kütle üzerinden gerçekleşen geri dönüşüm oranı %38,50'dir. Literatürdeki çalışmalar dikkate alındığında ana kütle üzerinden gerçekleşen geri dönüşüm oranlarının %10 ile %50 arasında değiştiği görülmektedir (Kavut 2001; Daugherty ve Tervo 2010; Senal 2011; Özdemir 2008; Kasapoğlu 2008; Kandemir 2010; Tuan 2014). Bundan dolayı ulaşılan verilerin araştırmanın amacı için yeterli olduğu kabul edilmiştir.

Anket hatalı ve çalışma ile ilişkisi olmayan soruların tespiti için, denetim alanında çalışan ve denetçi ruhsatına sahip serbest muhasebeci ve mali müşavirlere yöneltilmiştir. Geribildirimler ve öneriler değerlendirildikten sonra anket soruları bazı ifadeler bağımsız denetçiler tarafından daha kolay anlaşılır hale getirilmiştir. Bazı sorular ise çıkarılmıştır. Anket yoluyla verilerin toplanmasına geçilmeden önce soruların anlaşılabilirlik derecesini ve anket formunun güvenilirliğini test etmek amacıyla çalışma birkaç denetim firmasındaki bağımsız denetçilere gönderilmiş ve geribildirimlerle sorular tekrar düzenlenmiştir.

Anket formu toplam dört bölümden oluşmaktadır. Anket formunun ilk bölümünde bağımsız denetçilerin demografik özelliklerine ve mesleki açıdan denetçiliklerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde ise duygusal zeka düzeyinin belirlenmesine yönelik 12 ifadeye yer verilmiş ve ankete katılan bağımsız denetçilerin duygusal zeka düzeyini belirleyen görüşleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Bunun için Goleman'ın (1998) duygusal zeka testi kullanılmıştır. Goleman'ın testi diğer duygusal zeka testlerine göre daha kısadır. Araştırma dönemi denetçilerin iş yükü açısından yoğun bir dönemine rast gelmiştir. Anketin uzun olması katılımcıların ankete katılımını etkileyebilir. Bu yüzden Goleman'ın testi seçilmiştir. Testteki ifadeler "Evet/Hayır" şeklinde derecelendirilmektedir. Testteki ifadelerin altı ve daha fazlasına "Evet" yanıtı verenler "Duygusal zekası yüksek" olarak nitelendirilirken kalanlar "Duygusal zekası düşük" olarak nitelendirilmiştir. Dördüncü bölümde ise bağımsız denetçilerin bağımsız denetime faaliyetine ilişkin 30 ifade yer almaktadır. Bu ifadelerin önem düzeyleri Likert tipi beşli ölçek ile (1: Katılmıyorum ve 5: Katılıyorum) derecelendirilmiştir. Son bölümde bağımsız denetçilerin varsa önerilerini bildirmeleri amacıyla bir bölüm ayrılmıştır.

3.3. Araştırma Kapsamı

Mart 2016 tarihi itibarıyla kurum tarafından yetkilendirilmiş 197 adet bağımsız denetim firması bulunmaktadır. KGK tarafından bağımsız denetçi ruhsatına sahip resmi sicilde kayıtlı 13.561 bağımsız denetçiden (2.625 YMM, 10.936 SMMM) (11.568 Erkek, 1.992 Kadın) KGK verilerine göre bir denetim kuruluşuna ortak olan ya da denetim kuruluşunca istihdam edilen bağımsız denetçi sayısı 2.206'dır. Araştırmaya dahil edilen 141 bağımsız denetçi verisi bulunmaktadır. Güven seviyesi %95, kabul edilebilir hata payı ise %10 olarak kabul edildiğinde gerekli minimum örneklem büyüklüğünün 93 olduğu görülmüştür. Çalışmada örneklem büyüklüğü 141 olduğundan örneklem büyüklüğü yeterli kabul edilmiştir. Denetim firmalarının personeline izin vermemesi gibi firma stratejileri ve politikaları dolayısıyla denetçilere tek tek ulaşmanın zorluğu sebebiyle çalışmada kartopu örnekleme benimsenmiştir.

3.4. Araştırmanın Sınırları

Anketlerde karşılaşılan genel problem olan yapısal sorunlar sebebiyle ankette sadece sorulan soruya cevap alınması, verilen cevabın derinlemesine incelenememesi, ankete katılan kişilerin ilgi düzeyinin değişkenliği cevaplama yüzdesi düşüklüğü sebebiyle genellemelere gidilmesinin zorluğu, uygulamadan geriye dönülemez sorunu, anketlerden elde edilen bilgilerin deneysel veriler gibi ölçü ve tartı sonuçları olarak değil, beyan ve yanıt şeklinde olması sebebiyle hatırlanmaması, bilmemek, yanlış hatırlamak, kasıtlı olarak yanlış yanıtlamak gibi sebeplerden kaynaklanan hatalar içerebilmesi, cevaplama süresi üzerinde araştırmacının kontrolü bulunmaması, araştırmacının, anketin örnekleme seçilen kişi tarafından cevaplanıp cevaplanmadığı konusunda bilgiye sahip olmaması, açık uçlu sorular için uygun bulunmaması ve bu teknikle yüzeysel bilgi elde edilebilmesi gibi sorunlar araştırmayı sınırlandırmaktadır (Gökçe 2007, 88; Aypay ve diğerleri 2009, 137-138).

Ös
564

Anket tüm bağımsız denetim firmalarına gönderilmiş, fakat tümünden cevap alınamamıştır. Bundan dolayı anketi cevaplamayan bağımsız denetim kuruluşlarındaki bağımsız denetçilerin eğilimlerini saptamak mümkün olamamıştır. Bağımsız denetim firmalarına çok sayıda bilimsel araştırma uygulanmak istendiğinden söz konusu firmalarda anketlere ilgisizlik gözlenmektedir. İlgisizlik anketi cevaplamama ya da anket için ayrılan zamanın kısa tutulması şeklinde olabilmektedir. Anket çalışmalarından sağlıklı cevaplar alabilmek için uzaktan iletişim yerine bire bir ve yüz yüze ilişkiler kurmak ve cevapları bu şekilde almak en uygun yaklaşım olsa da zaman sınırlaması ve uygulama zorluğu nedeni ile söz konusu yöntem tek başına kullanılamamıştır. Sadece ön test çalışmaları ve toplam 20 bağımsız denetçiye yönelik bire bir ve yüz yüze görüşme yapılabilmektedir.

Anket çalışmasının uygulanma dönemi, denetim firmalarının denetimlerinin yoğun olduğu döneme rastlamış, bu durum denetçilere ulaşılmasını zorlaştırmış ve denetçilerden elde edilecek geri bildirim azaltmıştır. Bununla beraber denetim firmalarının denetimler nedeniyle yoğun olmaları sebebiyle denetim personelinin ankete zaman ayırmasını istememesi anket formlarının tamamlanmasını zorlaştıran bir faktör olmuştur. Ayrıca bazı denetçiler, firma stratejileri ve gizlilik politikalarını öne sürerek bilgi vermekten kaçınmışlardır. Bu nedenle bu kişilere tekrar ulaşılmış ve anket bilgilerinin gizliliği ve ankette şahsi ve kuruluş bilgilerinin net belirtildiği soruların olmadığı açıklanmış anket çalışmasına katılabilecekleri bildirilmiştir. Yukarıda sayılan kısıtlara ek olarak çalışmada aşağıdaki kısıtlar da söz konusudur;

- Anket tüm bağımsız denetim firmalarına gönderilmiş, fakat tümünden cevap alınamamıştır. Bundan dolayı anketi cevaplamayan bağımsız denetim kuruluşlarındaki bağımsız denetçilerin eğilimlerini saptamak mümkün olamamıştır.

- Bağımsız denetim firmalarına çok sayıda bilimsel araştırma uygulanmak istendiğinden söz konusu firmalarda anketlere ilgisizlik gözlenmektedir. İlgisizlik anketi cevaplamama ya da anket için ayrılan zamanın kısa tutulması şeklinde olabilmektedir.

- Anket çalışmalarından sağlıklı cevaplar alabilmek için uzaktan iletişim yerine bire bir ve yüz yüze ilişkiler kurmak ve cevapları bu şekilde almak en uygun yaklaşım olsa da zaman sınırlaması ve uygulama zorluğu nedeni ile söz konusu yöntem tek başına kullanılamamıştır.

3.5. Araştırma Verilerinin Analizi

Araştırmada anket soruları SPSS 22.0 sürümü kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmada ankete katılan bağımsız denetçilerin demografik değişkenlerinin, duygusal zekalarının, denetim aşamalarında duyguların kullanım sıklığı görüşlerinin ve bağımsız denetim faaliyeti ifadelerinin değerlendirilmesi amacıyla frekans dağılımları, güvenilirlik analizleri, yeterlilik analizleri, Ki-kare testleri, bağımsız t-testleri ve ANOVA analizi uygulanmıştır.

3.6. Bulgular ve Tartışma

Bu bölümde araştırmaya katılanların kişisel özellikleri ve araştırmanın alt problemlerine ilişkin bulgular bulunmaktadır. Bulguların elde edilmesinde frekans analizleri, bağımsız t-testleri, ANOVA analizleri ve ki-kare testleri gerçekleştirilmiştir.

Yapılan KMO ve Bartlett testi ile veri setlerinin yeterliliği ve faktör analizine uygun olup olmadığı incelenmiştir. Veri setinin yeterliliği Kaiser–Mayer–Olkin (KMO) örneklem yeterliliği testi ile belirlenmektedir. Söz konusu teste göre örnek yeterliliğinin kabul edilmesi için 0,50'den büyük olması gerekir(Kaiser 1974, 29). Diğer bir ifadeyle, genellikle KMO oranının 0,90 olması olağanüstü, 0,80 olması oldukça iyi, 0,70 ortalama ve 0,60 kabul edilebilir olarak ifade edilmektedir. Çalışmamızda KMO değerleri Tablo 3'te verilmiş olup değerler duygusal zeka bölümü için 0,811, bağımsız denetim faaliyeti bölümü için 0,91'dir. Anlamlılık değerlerine bakıldığında da anlamlı oldukları görülmektedir ($p=0.000$, $p<0.05$).

**ÖS
565**

Tablo 3. KMO ve Bartlett Testi

	Duygusal Zeka	Bağımsız Denetim Faaliyeti
KMO Örneklem Yeterliliği Değerleri	0,837	0,91
Bartlett's Küresellik Değerleri		
A. Chi-Square	455,457	3895,56
df	66	435
Sig.	0,000	0,000

Bu araştırmada, güvenilirlik analizi yapılırken Cronbach's Alfa değeri kullanılmıştır. Cronbach's Alfa değeri 0.70 ve üstü olduğunda ölçeğin oldukça güvenilir olduğu kabul edilir. Ancak, soru sayısı az olduğunda bu sınır 0.60 değeri ve üstü olarak kabul edilebilir(Kayış 2008, 405). Tablo 4'te görüldüğü üzere, çalışmada Cronbach's Alfa değerleri 0,80-1,00 aralığında bulunmuştur. Bu değerler oldukça güvenilir bir seviye olarak kabul edilmektedir.

Tablo 4. Araştırmanın Cronbach's Alfa Güvenilirlik Değerleri

	Cronbach's Alfa	Öge Sayısı
Duygusal Zeka Testi	0,824	12
Bağımsız Denetim Faaliyeti	0,952	30

3.6.1. Demografik Değişkenlerin Frekans Analizi

Bu bölümde araştırmaya katılan bağımsız denetçilerin demografik özelliklerinin frekans analizi yer almaktadır.

ÖS
566

Tablo 5. Demografik Özellikler

		n	%	Toplam(n)	Toplam (%)
Yaş	20-30	27	19,1	141	100,0
	31-40	53	37,6		
	41-50	37	26,2		
	51-60	17	12,1		
	61 ve üstü	7	5,0		
Cinsiyet	Kadın	33	23,4		
	Erkek	108	76,6		
Medeni Durum	Bekar	43	30,5		
	Evlü	98	69,5		
Eğitim Durumu	Lisans	81	57,4		
	Yüksek Lisans	51	36,2		
	Doktora	9	6,4		
Denetim Kuruluşundaki Denetim Kadrosu Statüsü	Sorumlu Ortak Denetçi	28	19,9		
	Baş Denetçi	19	13,5		
	Kıdemli Denetçi	25	17,7		
	Denetçi	69	48,9		
Aktif olarak Bağımsız Denetçi şeklindeki çalışma yılı	1 ve altı	24	17,0		
	2-5 yıl	61	43,3		
	6-10 yıl	34	24,1		
	11-15 yıl	11	7,8		
	16 ve üzeri	11	7,8		
Bağımsız denetçi ruhsatını KGK geçiş dönemi eğitimleriyle edinme	Hayır	79	56,0		
	Evet	62	44,0		
Duygusal zeka üzerine bir eğitim alınma	Hayır	115	81,6		
	Evet	26	18,4		
Çalışılan Denetim Firması Türü	Ulusal	117	83,0		
	Uluslararası	24	17,0		

Tablo 5'te araştırmaya katılan bağımsız denetçilerin demografik özelliklerinin dağılımı verilmiştir. Buna göre;

- Katılımcıların %19,1'i 20-30 yaş aralığında, %37,6'sı 31-40 yaş aralığında, %26,2'si 41-50 yaş aralığında, %12,1'i 51-60 yaş aralığında ve %5'i 61 yaş ve üstündedir.

- Katılımcıların %76,6'sının erkek, %23,4'ü kadındır.

- Araştırmaya katılan bağımsız denetçilerin %30,5'i bekar iken kalan %69,5'i evlidir.

- Katılımcıların yarısından fazlası yani %57,4'ü lisans mezunudur. Diğer kısmın ise %36,2'si yüksek lisans, %6,4'ü ise doktora mezunudur.

- Katılımcıların %48,9'u diğer bir ifadeyle yarıya yakını denetçidir. Kalan katılımcıların %17,7'si kıdemli denetçi, %13,5'i baş denetçi, %19,9'u sorumlu ortak denetçidir.

- Aktif olarak bağımsız denetçi çalışma sürelerine ilişkin dağılımda katılımcıların %43,3'lük kısmı 2-5 yıl arasında yoğunlaşmaktadır. Kalanın %24,1'i 6-10 yıl arası, %17,0'si 1 yıl ve altı, %7,8'i 11-15 yıl arası, %7,8'i 16 yıl ve daha fazla süredir bağımsız denetçi olarak çalışmaktadır.

- Araştırmaya katılan bağımsız denetçilerin %56,0'sı bağımsız denetçi ruhsatlarını KGK geçiş döneminde almamış, %44,0'ü ise bağımsız denetçi ruhsatlarını KGK geçiş döneminde almıştır.

- Katılımcıların ciddi bir çoğunluğu olan %81,6'sı duygusal zeka eğitimi almamıştır. Sadece %18,4'lük kesim duygusal zeka eğitimi aldıklarını belirtmiştir.

- Katılımcıların büyük çoğunluğu %83,0 değeri ile "Ulusal" bir denetim firmasında çalıştığını belirtirken, %17,0'si "Uluslararası" bir denetim firmasında çalıştıklarını belirtmiştir.

3.6.2. Demografik Değişkenler ve Duygusal Zeka Analizi

Iskandar ve Sanusi 'ye (2011) göre denetim kalitesi bireysel olarak denetçi görüşünün bir ürünüdür ve bu yüzden denetçi nitelikleri ve yeterliliklerinden etkilenir. Alissa ve diğerleri (2014) denetçi niteliklerinin denetim performansını etkilediğini belirtmişlerdir. Bu yüzden denetçinin demografik özelliklerinin yanısıra duygusal zekası da denetim için önemlidir. Demografik değişkenler ile duygusal zeka düzeyi arasında anlamlı farklılık olup olmadığı Ki-Kare bağımsızlık testi ile analiz edilmiştir. Bu çerçevede çalışmaya katılan bağımsız denetçilerin demografik özellikleri ile duygusal zeka düzeylerine istatistiksel test uygulanmış ve anlamlı farklılıklar ile ilgili çeşitli verilere ulaşılmıştır.

Tablo 6. Bağımsız Denetçi Olarak Çalışma Süresi ile Duygusal Zeka Düzeyi

		Duygusal Zeka Düzeyi				Toplam		p
		Düşük		Yüksek		n	%	
		n	%	n	%			
Kaç yıldır aktif olarak	<i>1 ve altı</i>	20	83,3	4	16,7	24	100,0	0,000
Bağımsız Denetçi olarak çalışmaktasınız?	<i>2-5 yıl</i>	30	49,2	31	50,8	61		
	<i>6-10 yıl</i>	6	17,6	28	82,4	34		
	<i>11-15 yıl</i>	4	36,4	7	63,6	11		
	<i>16 ve üzeri</i>	2	18,2	9	81,8	11		
	TOPLAM	62	44,0	79	56,0	141		

ÖS
568

Tablo 6’da görüldüğü üzere çalışma süresi 16 yıl ve üzeri olan denetçilerin %81,8’inin duygusal zeka düzeyi yüksek saptanırken 1 yıl ve altı olan denetçilerde bu oran %16,7’dir. Bhattacharjee ve Moreno (2002) çalışmalarında deneyimli denetçilerin deneyimsizlerden daha iyi duyguları kontrol altına aldığını ve denetim dışı duygusal bilgilerden daha az etkilendiğini tespit etmişlerdir.

Altıntaş (2007) halka açık şirketler ve denetçiler tarafından Türkiye’de bağımsız denetim kalitesinin nasıl algılandığını araştırmış ve verilen denetim hizmetinin kaliteli olmasının öncelikle denetçinin yeterli bilgi ve deneyim sahibi olması ile mümkün olacağı tespit etmiştir.

Bu çalışmada bu sonuçlarla paralel bir sonuç elde edilmiş ve bağımsız denetçilerin bağımsız denetçi olarak çalışma süreleri dolayısıyla deneyimleri arttıkça duygusal zekalarının arttığı ve duygularının denetime etkisinin azaldığı saptanmıştır.

Özyurt (2010) denetçi deneyiminin denetim kalitesini etkilediği ve etik anlayış ile anlamlı ilişkili olduğu sonucuna varmıştır. Kavut (2002) kaliteli bir denetim için gereken en önemli nitelikler arasında denetçilerin denetlenen işletme ve bağlı bulunduğu sektör ile ilgili yeterli derecede bilgi ve deneyimde olması kriterini saymıştır.

Bu da çalışma süresi ile bağlantılı bir durumdur. Shelton (1999) denetim dışı duygusal bilgilerin deneyimsiz denetçilerin yargılarını etkilerken deneyimli olanlarınkini etkilemediğini belirtmektedir. Bu çalışmada denetçilerin bağımsız denetçi olarak çalışma süreleri ile duygusal zeka düzeyleri incelendiğinde istatistiki olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu çerçevede çalışma süresi arttıkça duygusal zeka seviyesinde artmaktadır.

Tablo 7. Duygusal Zeka Eğitimi ile Duygusal Zeka Düzeyi

		Duygusal Zeka Düzeyi				Toplam		p
		Düşük		Yüksek		n	%	
		n	%	n	%			
Duygusal zeka üzerine bir eğitim aldınız mı?	<i>Hayır</i>	58	50,4	57	49,6	33	100,0	0,001
	<i>Evet</i>	4	15,4	22	84,6	108		
TOPLAM		62	44,0	79	56,0	141		

ÖS
569

Tablo 7’de verilenlere göre denetçilerin duygusal zeka eğitimi almaları ile duygusal zeka düzeyleri arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık gözlemlenmiştir.

Tablo 8. Denetim Firması Türü ile Duygusal Zeka Düzeyi

		Duygusal Zeka Düzeyi				Toplam		p
		Düşük		Yüksek		n	%	
		n	%	n	%			
Ne tür bir denetim firmasında çalışmaktasınız?	<i>Ulusal</i>	58	49,6	59	50,4	33	100,0	0,003
	<i>Uluslararası</i>	4	16,7	20	83,3	108		
TOPLAM		62	44,0	79	56,0	141		

Tablo 8’deki gibi uluslararası bir denetim firmasında çalışanların %83,3’ünün duygusal zeka seviyesi yüksek iken ulusal denetim firmalarında çalışanların %50,4’ünün duygusal zeka düzeyinin yüksek olduğu görülmüştür. Kavut (2002) ulusal ve uluslararası denetim firmalarında çalışan denetçilerin bağımsızlık, dürüstlük ve tarafsızlık müşteri seçimi ve müşteri ile ilişkiler denetim firmasının itibarı ve ünü ve denetim kalitesi tutumları arasında önemli farklılık olduğunu gözlemlenmiştir. Kavut’a (2002) göre uluslararası firmalarda çalışanlar denetim firması cirosunun tek bir müşteri şirketten olmasını tehlike olarak görürken, ulusal firmalardakiler bu görüşte değillerdir. Ayrıca müşteri işletmenin sahip ve yöneticilerinin piyasa itibarı, dürüstlüğü, yasadışı işlem ve faaliyet yapmış olması yada eğilimli olmasının dikkate alınması uluslararası firmalardaki denetçilerde önemliyenken ulusal firmalardaki denetiler bu konuda kararsız görüş belirtmiştir. Uluslararası firmalardaki denetçiler denetim hizmeti kalitesinin firmanın piyasadaki ünü ve itibarında önemli olduğu konusunda hemfikir iken ulusal firmalardakiler bu görüşe katılmamaktadır. Bu çalışmada denetçilerin çalıştıkları denetim

firmasının ulusal ya da uluslararası olmasının duygusal zeka düzeyleri ile istatistiki açıdan anlamlı farklılık görülmüş ve uluslararası firmalarda çalışan denetçilerin duygusal zekasının yüksek olduğu gözlemlenirken ulusal firmalardaki denetçilerde düşük olduğu görülmüştür. Chia (2005) muhasebe mezunlarının duygusal zeka seviyeleri çok uluslu şirketlerden aldıkları iş tekliflerini etkilediğini belirtmektedir. Bu çalışmada duygusal zeka seviyesinin uluslararası firmalarda çalışan denetçilerde daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu durum Chia'nın çalışması açısından değerlendirilirse duygusal zekası yüksek muhasebe mezunlarının uluslararası firmalarda istihdam edildiği söylenebilir.

3.6.3. Duygusal Zeka ve Bağımsız Denetim Faaliyeti Analizi

Ankette yer alan bağımsız denetim faaliyeti kısmına yönelik verilen cevapların frekans analizi, ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 9'da verilmiştir.

ÖS
570

Tablo 9. Duygusal Zeka ve Bağımsız Denetim Faaliyeti Frekans Analizi

	Katılmıyorum		Kısmen Katılıyorum		Kararsızım		Büyük Oranda Katılıyorum		Katılıyorum		Ortalama	Standart Sapma
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Duygularım iş performansımı etkiler	17	12,1	51	36,2	14	9,9	26	18,4	33	23,4	2,05	1,41
Duygularım iş tatminimi etkiler	22	15,6	48	34,0	12	8,5	27	19,1	32	22,7	1,99	1,44
Duygularım mesleki bağlılığımı etkiler	28	19,9	44	31,2	10	7,1	30	21,3	29	20,6	1,91	1,47
Duygularım kararlarımı etkiler	40	28,4	36	25,5	13	9,2	35	24,8	17	12,1	1,67	1,42
İşime yönelik kararlarım da önemli kişi ya da kurumlar etkilidir	35	24,8	33	23,4	12	8,5	40	28,4	21	14,9	1,85	1,45
Müşterinin verdiği hediyeleri kabul ederim	31	22,0	40	28,4	15	10,6	16	11,3	39	27,7	1,94	1,55
Stresli bir iş ortamı beni ve işimi etkiler	22	15,6	38	27,0	10	7,1	33	23,4	38	27,0	2,19	1,48
İş arkadaşlarımdan ruh halinden etkilenirim	30	21,3	37	26,2	10	7,1	29	20,6	36	25,5	2,01	1,53
Uluslararası denetim standartlarına hakimim	7	5,0	32	22,7	16	11,3	50	35,5	36	25,5	2,54	1,23
Çalıştığım kurumun büyüklüğü benim için önemlidir	15	10,6	32	22,7	16	11,3	33	23,4	45	31,9	2,43	1,41
Müşteri işletmenin şirket geçmişi işim açısından önemlidir	30	21,3	30	21,3	13	9,2	32	22,7	36	25,5	2,10	1,52
Müşteri işletme yöneticisi/sahiplerinin özellikleri (cinsiyet, uyruk, inanç vs.) işimi etkiler	80	56,7	14	9,9	31	22,0	9	6,4	7	5,0	0,93	1,22
Tanıdık, arkadaş, akraba vs işletmelerini müşteri olarak tercih ederim	42	29,8	38	27,0	17	12,1	14	9,9	30	21,3	1,66	1,52

Müşteri işletmenin tanıdık, arkadaş vs işletmesi olması belirlediğim denetim riski seviyesini etkiler	60	42,6	18	12,8	17	12,1	31	22,0	15	10,6	1,45	1,48
Müşteri işletmenin tanıdık, arkadaş vs işletmesi olması belirlediğim önemlilik seviyesini etkiler	64	45,4	15	10,6	15	10,6	32	22,7	15	10,6	1,43	1,50
Müşteri işletmenin tanıdık, arkadaş vs işletmesi olması denetim denetçi görüşümü etkiler	76	53,9	17	12,1	14	9,9	24	17,0	10	7,1	1,11	1,40
Müşteri işletmenin tanıdık, arkadaş vs işletmesi olması mesleki şüpheciliğimi etkiler	59	41,8	20	14,2	19	13,5	32	22,7	11	7,8	1,40	1,42
Müşteri işletmeden iyi bir iş teklifi almam mevcut devam eden denetim işimi etkiler.	60	42,6	22	15,6	12	8,5	23	16,3	24	17,0	1,50	1,57
Müşteri işletmeye aynı zamanda yönetim danışmanlığı gibi hizmetler vermek denetim işimi etkiler	48	34,0	29	20,6	12	8,5	22	15,6	30	21,3	1,70	1,58
Müşteri işletmenin görüşmelerde kullandığı dil (sert, keskin, yumuşak vs.) kararlarımı etkiler	39	27,7	41	29,1	9	6,4	16	11,3	36	25,5	1,78	1,58
Denetim işinden kazanılacak ücret önemlidir	24	17,0	37	26,2	6	4,3	26	18,4	48	34,0	2,26	1,56
Müşteri işletme baskısı denetim işimi etkiler	53	37,6	27	19,1	9	6,4	25	17,7	27	19,1	1,62	1,58
Çalıştığım denetim firmasının baskısı denetim işimi etkiler	43	30,5	33	23,4	8	5,7	28	19,9	29	20,6	1,77	1,56
Devlet baskısı denetim işimi etkiler	25	17,7	38	27,0	9	6,4	23	16,3	46	32,6	2,19	1,56
Zaman baskısı denetim işimi etkiler	15	10,6	47	33,3	8	5,7	31	22,0	40	28,4	2,24	1,44

Tablo 10'da çalışma kapsamında denetörlere uygulanan ankette yer alan duygusal zeka testi ile gerçekleştirdikleri bağımsız denetim faaliyetlerine yönelik cevaplarından anlamlı bağımsız t testi değerleri yer almaktadır.

Tablo 10. Duygusal Zeka Düzeyi ile Bağımsız Denetim Faaliyeti Bağımsız T-Testi

Bağımsız T-Testi	Anlamlılık (2-yönlü)
Duygularım iş performansımı etkiler	0,000
Duygularım iş tatminimi etkiler	0,000
Duygularım mesleki bağlılığımı etkiler	0,000
Duygularım kararlarımı etkiler	0,000
İşime yönelik kararlarım da önemli kişi ya da kurumlar etkilidir	0,000
Müşterinin verdiği hediyeleri kabul ederim	0,001

Bağımsız Denetimde Duygusal Zeka: Bağımsız Denetçiler Üzerine Bir Araştırma

ÖS
572

Stresli bir iş ortamı beni ve işimi etkiler	0,000
İş arkadaşlarımla ruh halinden etkilenirim	0,000
Uluslararası denetim standartlarına hakimim	0,033
Çalıştığım kurumun büyüklüğü benim için önemlidir	0,000
Müşteri işletmenin şirket geçmişi işim açısından önemlidir	0,001
Müşteri işletme yönetici/sahiplerinin özellikleri (cinsiyet, uyruk, inanç vs.) işimi etkiler	0,001
Tandık, arkadaş, akraba vs işletmelerini müşteri olarak tercih ederim	0,001
Müşteri işletmenin tandık, arkadaş, akraba vs işletmesi olması belirlediğim denetim riski seviyesini etkiler	0,000
Müşteri işletmenin tandık, arkadaş, akraba vs işletmesi olması belirlediğim önemlilik seviyesini etkiler	0,000
Müşteri işletmenin tandık, arkadaş, akraba vs işletmesi olması denetim denetçi görüşümü etkiler	0,000
Müşteri işletmenin tandık, arkadaş, akraba vs işletmesi olması mesleki şüpheciliğimi etkiler	0,000
Müşteri işletmeden iyi bir iş teklifi almam mevcut devam eden denetim işimi etkiler.	0,000
Müşteri işletmeye aynı zamanda yönetim danışmanlığı gibi hizmetler vermek denetim işimi etkiler	0,000
Müşteri işletmenin görüşmelerde kullandığı dil (sert, keskin, yumuşak vs.) kararlarımı etkiler	0,000
Denetim işinden kazanılacak ücret önemlidir	0,000
Müşteri işletme baskısı denetim işimi etkiler	0,000
Çalıştığım denetim firmasının baskısı denetim işimi etkiler	0,000
Devlet baskısı denetim işimi etkiler	0,000
Zaman baskısı denetim işimi etkiler	0,000

Goleman (1995), Goleman ve diğerleri (2002), Slaski ve Cartwright (2002), Law ve diğerleri (2004), Van Rooy ve Viswesvaran (2004), Dulewicz ve Higgs (2000), Law ve diğerleri (2008) duygusal zekanın iş performansına etkisi olduğuna dair sonuçlar elde etmişlerdir. Cavallow'un (2002) çalışmasında duygusal yetilerle yüksek performans arasında ilişki olduğu bulunmuştur. Hanafi (2010) çalışmasında denetçilerin performansı ile duygusal zekaları arasında doğrudan bir ilişki olduğunu bulmuştur. Sanusi ve diğerleri (2010) duygusal zekanın denetçi performansı üzerindeki rolüne ilişkin çalışmanın gerekliliğini belirtmektedir. Bu çalışmada denetçilerde duygusal zeka seviyesinin duygularının iş performansına etkisi açısından anlamlı farklılık içinde olduğu saptanmıştır ve duygusal zekası düşük denetçilerin duygularının iş performansını etkilediği görülmüştür ($p=0,000$ $p<0,05$). Bu bulgu çerçevesinde duygusal zekanın yüksekliği ile denetçilerin duygularının iş performanslarını etkilemelerinin önlenebileceği söylenebilir.

Jidin ve diğerleri (2014) işinden tatmini yüksek olan denetçinin denetim mesleğine daha bağlı denetçi olduğunu bunu da denetim müşterisinin denetiminde daha profesyonel ve tarafsız yargılar anlamına geldiğini belirtmişlerdir. Bu çalışmada denetçilerde duygusal zeka düzeyi ile duygularının iş tatminini etkilemesi arasında anlamlı farklılık gözlemlenmiştir ($p=0,000$ $p<0,05$). Duygusal zekası düşük denetçilerin duygularının iş tatminini etkileyeceği tespit edilmiştir. Bu sonuç ile duygusal zekanın yüksekliği ile denetçilerin iş tatmininin artırılacağı söylenebilir.

Selimoğlu ve Yeşilçelebi (2014) mesleki aidiyetin bağımsız denetim kalitesini olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir. Bu çalışmada duyguların mesleki bağlılığa etkilemesi ile duygusal zeka düzeyinin anlamlı bir farklılık içinde olduğu görülmüştür ($p=0,000$ $p<0,05$). Bu açıdan duygusal zekası yüksek denetçilerin duygularının mesleki bağlılığına etkisi azdır ya da hiç yoktur ve duygusal zekanın yüksekliği ile denetçilerin mesleki bağlılıklarının artırılacağı söylenebilir.

Nelson ve Tan (2005) denetçi yargısına duyguların ne tür bir katkısı olduğunun önemli bir sorun olduğunu belirtmiştir. Gibbins (1984) yüksek kalitede denetçi görüşünün denetimin etkinliği ve etkililiğini de güvence altına aldığını belirtmiştir. Watkins (2004) denetim işinin kalitesi denetçinin görüşü ve aldığı kararların kalitesinden anlaşılabilirliğini belirtmiştir. Sanusi ve diğerleri (2010) örgütsel bağlılık ve duygusal zekanın denetim yargısı performansına etkisine dair stajyerlerde anlamlı sonuçlar elde edilemezken denetçilerde önemli anlamlı etkisinin olduğu sonucuna varmıştır. Ashby ve diğerleri (1999), Mittal ve Ross (1998), Raghunathan ve Pham (1999) ve Varma ve diğerleri (1996) bireyin yargılarının duygusal tepkilerinden etkilendiğini ortaya koyan araştırmalarda bulunmuşlardır. Bhattacharjee ve Moreno (2002), Kadous (2001), Kida ve diğerleri (2001) göre denetçilerde duyguların yargılarda ve kararlarda güçlü bir etkisi bulunmaktadır. Shelton (1999) denetim dışı duygusal bilgilerin deneyimsiz denetçilerin yargılarını etkilerken deneyimli olanlarınkini etkilemediğini belirtmektedir. Bu çalışmada duygusal zeka düzeyi ile duyguların kararları etkilemesinin denetçilerde anlamlı bir farklılık içinde olduğu saptanmıştır ($p=0,000$ $p<0,05$). Duygusal zekası yüksek denetçilerin duygularının kararlarını duygusal zekası düşük denetçilere göre daha az etkilediği ya da hiç etkilemediği görülmüştür. Bu sonuca göre duygusal zekanın yüksekliği ile denetçilerin, duygularının kararlarını etkilemesine izin vermeyeceği söylenebilir.

Brown (1999), Peecher (1996), Jamal (1996), Cohen ve Trompeter (1998) ve Wilks (2002)

araştırmalarında denetçilerin yargılarını oluştururken kendileri için önemli saydıkları kişi ya da kurumlardan etkilendiğini ortaya koymuşlardır. Bu çalışmada da bunlarla paralel bir sonuç elde edilmiş ve denetçilerin işlerine ilişkin kararlarında önemli kişi ya da kurumların etkili olmasının duygusal zeka düzeyleri ile anlamlı farklılık içerisinde olduğu gözlemlenmiştir ($p=0,000$ $p<0,05$). Duygusal zekası düşük denetçilerin işlerine yönelik kararlarında önemli saydıkları kişi ve kurumlardan etkilendiği tespit edilmiştir. Bu bulgu çerçevesinde duygusal zekanın yüksekliği ile denetçilerin kararlarında başkalarından etkilenmemesi sağlanabilir.

Denetçilerin müşterilerinden mesleki etik, ahlak ve yasal sınırlar içinde hediye kabul etmesinin duygusal zeka seviyeleri ile anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır ($p=0,001$ $p<0,05$). Bu sonuca göre duygusal zekanın yüksekliği ile denetçilerin hediye, rüşvet gibi şeylerle bağımsızlıklarının tehlikeye düşmesinin önlenebileceği söylenebilir.

ÖS
574

Denetçilerde duygusal zeka düzeyinin stresli iş ortamının denetçileri ve işlerini etkilemesi ile anlamlı bir farklılık içinde olduğu gözlemlenmiştir ($p=0,000$ $p<0,05$). Bu açıdan duygusal zekanın yüksekliği ile denetçilerin stresli iş ortamından etkilenmelerinin önlenebileceği söylenebilir.

Chung ve diğerleri (2008) ruh halinin bireylerin karar almalarında negatif ya da pozitif etkisinin olduğundan bahsetmişlerdir. Forgas ve George'a (2001) göre negatif duygusal durumların negatif bakış açısı ve negatif kararlara yol açar. Clore ve diğerleri (1994) pozitif duygusal durumların pozitif yargılara sebep olabileceğini belirtmiştir. Robbins ve Denisi (1994), Tsui ve Barry (1986) ve Varma ve diğerleri (1996) kişilerarası duygusal tepkilerin performans değerlendirmelerini etkilediğini ortaya koyan çalışmalarda bulunmuşlardır. Bu çalışmada denetçilerin iş arkadaşlarının ruh halinden etkilenmesi durumunun ile duygusal zeka seviyeleri ile anlamlı farklılık içinde olduğu görülmüştür ve duygusal zekası yüksek denetçinin iş arkadaşının ruh halinden daha az etkilendiği ya da hiç etkilenmediği görülmüştür ($p=0,000$ $p<0,05$). Bu açıdan duygusal zekanın yüksekliği ile denetçilerin iş arkadaşlarının ruh halinden etkilenmelerinin önlenebileceği söylenebilir.

Denetçilerin duygusal zeka seviyelerinin uluslararası denetim standartlarına hakim olmaları ile anlamlı farklılık içinde olduğu gözlemlenmiştir ($p=0,033$ $p<0,05$). Buradan hareketle duygusal zekası yüksek denetçinin mesleğin gerektirdiği bilgi düzeyini artırmaya önem verdiği ve gelişmeleri takip ettiği söylenebilir.

Daugherty ve Tervo (2010) denetim firma büyüklüğünün denetim kalitesini etkilediğini tespit etmişlerdir. Comprix ve Huang (2015) denetim firması büyüklüğünün denetime etkisi olduğunu tespit etmişlerdir. Boone ve diğerleri (2010) denetim firması büyüklüğünün fiili olmasa da algılanan denetim kalitesi ile ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Lawrence ve diğerleri (2011) firma büyüklüğünün denetim kalitesi ile ilişkili olduğu sonucuna varmıştır. Lawrence (1992) etik muhakemenin firma düzeyine göre farklılık gösterdiğini gözlemlemiştir. Cassell ve diğerleri (2013) ise finansal rapor güvenilirliği ve denetim firması büyüklüğü arasında ilişki olmadığını belirtmişlerdir. Bu çalışmada denetçilerin duygusal zeka düzeyinin çalıştıkları kurumun büyüklüğünün denetçiler açısından önemli olması arasında anlamlı farklılık gözlemlenmiştir ($p=0,000$ $p<0,05$). Bu sonuç ile duygusal zekanın yüksekliği ile denetçilerin çalıştıkları kurumun büyüklüğünü önemsemeden aynı çalışma performansını göstermesinin

sağlanabileceği söylenebilir. Uluslararası firmaların ulusal firmalara göre daha büyük olduğu varsayımı ile hareket edilirse bu çalışmada uluslararası firmalarda çalışan denetçilerin duygusal zekalarının yüksek olması sebebiyle duygularını kontrol altında tutabilmeleri sonucu daha kaliteli bir denetim gerçekleştirebildiklerinden bahsedilebilir.

Denetçilerin duygusal zeka düzeyleri ile müşteri işletmenin şirket geçmişinin işleri açısından önemli olmasının anlamlı farklılık içinde olduğu görülmüştür($p=0,001$ $p<0,05$). Bu kapsamda duygusal zekanın yüksekliği ile denetçilerin müşteri işletmenin denetiminde tarafsızlık ve bağımsızlığının zarar görmesinin önlenebileceği söylenebilir.

Denetçilerde duygusal zeka seviyesinin müşteri işletme yönetici/sahiplerinin özelliklerinin (cinsiyet, uyruk, inanç vs.) işlerini etkilemesinin istatistiki olarak anlamlı farklılık içinde olduğu belirlenmiştir($p=0,001$ $p<0,05$). Bu bulguya göre duygusal zekanın yüksekliği ile denetçilerin müşteri işletmenin denetiminde tarafsızlık ve bağımsızlığının zarar görmesinin önlenebileceği söylenebilir.

ÖS
575

Denetçilerin tanıdık, arkadaş vs. işletmelerini müşteri olarak tercih etmelerinin duygusal zeka düzeyleri ile anlamlı bir farklılık içinde olduğu gözlemlenmiştir($p=0,001$ $p<0,05$). Bu açıdan duygusal zekanın yüksekliği ile denetçilerin müşteri işletmenin denetiminde tarafsızlık ve bağımsızlığının zarar görmesinin önlenebileceği söylenebilir.

Denetçinin duygusal zeka seviyeleri ile müşteri işletmenin tanıdık, arkadaş vs. işletmesi olmasının belirledikleri denetim riskini etkilemesi ile anlamlı farklılık içinde olduğu gözlemlenmiştir($p=0,000$ $p<0,05$). Bu sonuca göre duygusal zekanın yüksekliği ile denetçilerin denetim riskinin belirlenmesinde tarafsızlık ve bağımsızlığının zarar görmesinin önlenebileceği söylenebilir.

Müşteri işletmesinin tanıdık, arkadaş vs. işletmesi olmasının belirlenen önemlilik seviyesini etkilemesi ile duygusal zeka düzeyinin anlamlı farklılık içinde oldukları saptanmıştır($p=0,000$ $p<0,05$). Bu açıdan duygusal zekanın yüksekliği ile denetçilerin önemlilik seviyesinin belirlenmesinde tarafsızlık ve bağımsızlığının zarar görmesinin önlenebileceği söylenebilir.

Duygusal zeka düzeyinin müşteri işletmenin tanıdık, arkadaş vs. işletmesi olmasının denetçi görüşünü etkilemesi ile istatistiki olarak anlamlı farklılık içinde olduğu görülmüştür($p=0,000$ $p<0,05$). Bu kapsamda duygusal zekanın yüksekliği ile denetçilerin denetçi görüşünün oluşturulmasında tarafsızlık ve bağımsızlığının zarar görmesinin önlenebileceği söylenebilir.

Beasley ve diğerleri (2001) çalışmasında denetçi niteliklerinin duygusal durumlardan etkilendiğini ve incelediği vakaların %60'ında denetçilerin mesleki şüpheciliklerini koruyamadıklarını görmüştür. Bu çalışmada duygusal zeka seviyesi ile müşteri işletmenin tanıdık, arkadaş vs. işletmesi olmasının mesleki şüpheciliğini etkilemesi arasında anlamlı farklılık içinde olduğu görülmüştür ve duygusal zekası düşük denetçilerin arkadaş ya da tanıdık işletmenin denetlenmesi gibi duyguların söz konusu olduğu durumlarda mesleki şüpheciliklerini koruyamadıkları sonucu elde edilmiştir($p=0,000$ $p<0,05$). Bu çerçevede duygusal zekanın yüksekliği ile denetçilerin mesleki şüpheciliğinin kaybedilmesinin önlenebileceği söylenebilir.

Erturan (2007) çalışmasında Hofstede'nin Türkiye gibi belirsizliğin büyük olduğu

ülkelerde bireylerin işi kaybetme korkusu sebebiyle işverenin istediği herşeyi yapma gerektiği duygusu uyanabileceğinden ve bu sebeple birey kendine teklif edilen ücret, bireyin gelecek endişesi yaşaması ve risklerden kaçınan bir kültüre sahip olması açısından cazip olacağını bahsettiğinden söz etmiş ve ücretin yüksekliği, paranın saygınlık ve statü sembolü olduğu güç mesafesinin fazla olduğu ülkelerde çok önemli olduğunu belirtmiştir. Koh ve Mathathevan (1993), Menon ve Williams (2004), Geiger ve diğerleri (2005), Chung ve diğerleri (2008) çalışmalarında denetçiye müşteri tarafından iş teklifi yapılmasının denetçi bağımsızlığını ciddi bir şekilde zayıflattığını ortaya koymuşlardır. Menon ve Williams (2004) müşteri tarafından denetçiye iş teklifi yapılmasını “Döner kapı problemi” olarak adlandırmıştır. Chung ve diğerleri (2008) denetçinin iş teklifi karşısında bağımsızlığının etkilendiğini, pozitif, negatif ve nötr ruh hali durumlarında denetçilerin envanter değerlemelerinin farklılaştığını, etik çatışmaların ve duyguların denetçinin envanter değerlendirme yargılarını etkilediğini ortaya koymakta ve bu gibi bir çalışmanın denetçinin önemlilik yargıları veya finansal rapor anlaşmazlıkları gibi konularda da yapılmasının gerekliliğinden bahsetmektedir. Denetçinin denetim müşterisince işe alınması yüksek derecede bağımsızlık riski anlamına gelmektedir. Çünkü Johnstone ve diğerlerine (2001) göre denetçinin aldığı kararlar gelecekte fayda elde etmek amacıyla müşterinin iyiliğine olabilir. Bu çalışmada müşteri işletmeden mevcut denetim işinin bitmesi sonrası çalışılan yerden denetçilik işinden ayrılarak tam zamanlı, yeni ve iyi bir iş teklifi almanın mevcut süren denetim işinin etkilenmesinin duygusal zeka düzeyi ile anlamlı farklılık içinde olduğu görülmüştür($p=0,000$ $p<0,05$). Buna göre duygusal zeka seviyesi düşük denetçilerin müşteriden gelen iş teklifleri karşısında denetim işleri daha çok etkilenmektedir. Bu bulguya göre duygusal zekanın yüksekliği ile denetçilerin müşteri işletmenin denetiminde tarafsızlık ve bağımsızlığının zarar görmesinin önlenebileceği söylenebilir.

Senal (2011) denetim firmalarının denetim dışı hizmet gelirlerinin denetim gelirlerine oranının yüksek olduğu tespit etmiş ve bu durumunun bağımsızlığı zedeleyebileceği dolayısıyla bağımsız denetim kalitesinin azalmasına neden olabileceğini belirtmiştir. Bu çalışmada müşteri işletmeye aynı zamanda yönetim danışmanlığı gibi hizmetler vermenin denetim işini etkilemesinin duygusal zeka düzeyi ile istatistiki açıdan anlamlı farklılık içinde olduğu saptanmıştır($p=0,000$ $p<0,05$). Bu sonuca göre duygusal zekanın yüksekliği ile denetçilerin müşteri işletmenin denetiminde tarafsızlık ve bağımsızlığının zarar görmesinin önlenebileceği söylenebilir.

Van Kleef (2004) denetçinin görüşme tavırları üzerinde denetçinin duygularının etkisi üzerine çalışmıştır. Kopelman (2006) MBA öğrencileri üzerinde mimikler, ses tonu gibi pozitif ve negatif duyguların kullanıldığı görüşmeler şeklinde yapılan bir çalışmada öğrencilerin kendilerine kullanılan duyguların pozitif ya da negatif olmasına göre imtiyazlı oldukları görmüştür. Her denetçi denetim süreci boyunca müşteri ile kişilerarası ilişki şeklinde irtibat halindedir ve bu süreçte isteyerek ya da istemeden müşteriye yönelik içinde sempati duyma, itici bulma, hoşlanma gibi çeşitli duyguları barındırır. Finucane ve diğerleri (2000), Bhattacharjee ve Moreno (2002) bu duyguların denetçi görüşünü etkilediğini ortaya koyan çalışmalarda bulunmuşlardır. Perreault ve Kida (2011) çalışmalarında denetçinin ikna edici argümanları ve iletişim stili önemli bir şekilde müşterinin görüşmelerdeki imtiyazlarını, müşteri işletmenin denetçiye karşı davranışını ve görüşmenin çıktılarını etkilediği görmüştür. Bu çalışmada duygusal zeka seviyesinin müşteri işletmenin görüşmelerde kullandığı dilin

kararları etkilemesi ile anlamlı farklılık içinde olduğu gözlemlenmiştir($p=0,000$ $p<0,05$). Bu açıdan duygusal zekanın yüksekliği ile denetçilerin müşteri işletmenin denetiminde tarafsızlık ve bağımsızlığının zarar görmesinin önlenebileceği söylenebilir.

Blay ve Geiger (2013) denetim ücreti ve denetçi bağımsızlığı arasında anlamlı ilişki elde etmişlerdir. Kasapoğlu (2008) denetim ücretinin denetim kalitesini etkilediği ve müşteri işletmeden doğrudan ücret alınmasının denetçi bağımsızlığına etki ettiği sonucuna varmıştır. Alissa ve diğerleri (2014) denetçi ücretinin müşteri tarafından ödenmesinin bağımsızlığı etkileyeceğini tespit etmişlerdir. Özyurt (2010) denetçi ücretinin denetim kalitesine etkisi olduğunu belirtmiştir. Bu çalışmada duygusal zeka düzeyi ile denetim işinden kazanılacak ücretin önemliliği arasında anlamlı bir farklılık içinde olduğu görülmüştür. Bu kapsamda duygusal zekası yüksek denetçilerin denetim işinden kazanılacak ücreti daha az önemli bulmaktadırlar($p=0,000$ $p<0,05$). Bu çerçevede duygusal zekanın yüksekliği ile denetçilerin müşteri işletmenin denetiminde tarafsızlık ve bağımsızlığının zarar görmesinin önlenebileceği söylenebilir.

DeZoort ve diğerleri (2006) hesapverebilirlik baskı düzeyinin yüksek olduğu durumlarda denetçinin denetime daha çok zaman harcadığı ve daha katı bir görüş açısı takındığı sonucuna varmıştır. Bu çalışmada denetçilerin duygusal zeka düzeyleri ile müşteri işletme baskısı arasında anlamlı ilişki elde edilmiştir. Bu çerçevede müşteri işletme baskısının denetim işini etkilemesi ile duygusal zeka düzeyinin anlamlı bir farklılık içinde oldukları saptanmıştır($p=0,000$ $p<0,05$). Bu sonuç ile duygusal zekanın yüksekliği ile denetçilerin müşteri işletmenin denetiminde baskılardan etkilenmeyerek tarafsızlık ve bağımsızlığının zarar görmesinin önlenebileceği söylenebilir.

Garcia ve Herrbach'a (2010) göre denetçilerin yıl boyunca zaman ve bütçe baskısı altında çalışmaları duygusal olarak etkilenmelerine neden olmakta ve denetçi davranışlarını bozmaktadır. DeZoort (2006) hesapverebilirlik baskı düzeyinin yüksek olduğu durumlarda denetçinin denetime daha çok zaman harcadığı ve daha katı bir görüş açısı takındığı sonucuna varmıştır. Bu çalışmada duygusal zeka seviyesinin denetçinin çalıştığı denetim firmasının denetçi üzerindeki baskısının denetim işini etkilemesi ile anlamlı farklılık içinde olduğu belirlenmiştir($p=0,000$ $p<0,05$). Bu çerçevede duygusal zekası yüksek denetçilerin bu baskılardan daha az etkilendiği sonucuna varılmıştır. Bu bulgu kapsamında duygusal zekanın yüksekliği ile denetçilerin müşteri işletmenin denetiminde baskılardan etkilenmeyerek tarafsızlık ve bağımsızlığının zarar görmesinin önlenebileceği söylenebilir.

DeZoort ve diğerleri (2006) hesapverebilirlik baskı düzeyinin yüksek olduğu durumlarda denetçinin denetime daha çok zaman harcadığı ve daha katı bir görüş açısı takındığı sonucuna varmıştır. Bu çalışmada devlet baskısının denetim işini etkilemesi ile duygusal zeka düzeyi arasında istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık içinde olduğu saptanmıştır($p=0,000$ $p<0,05$). Bu sonuca göre duygusal zekanın yüksekliği ile denetçilerin müşteri işletmenin denetiminde baskılardan etkilenmeyerek tarafsızlık ve bağımsızlığının zarar görmesinin önlenebileceği söylenebilir.

McDaniel (1990) çalışmasında zaman baskısının arttığı durumlarda denetçinin işlem doğruluğu, örneklem yeterliliği ve denetim etkinliğinin de düştüğünü görmüştür. Garcia ve

Herrbach'a (2010) göre denetçilerin yıl boyunca zaman ve bütçe baskısı altında çalışmaları duygusal olarak etkilenmelerine neden olmakta ve denetçi davranışlarını bozmaktadır. Bu çalışmada zaman baskısının denetim işini etkilemesi ile duygusal zeka seviyesi arasında anlamlı farklılık gözlemlenmiştir. duygusal zeka düzeyleri ile zaman baskısı arasında anlamlı ilişki elde edilmiştir ($p=0,000$ $p<0,05$). Bu açıdan duygusal zekanın yüksekliği ile denetçilerin müşteri işletmenin denetiminde baskılardan etkilenmeyerek tarafsızlık ve bağımsızlığının zarar görmesinin önlenebileceği söylenebilir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

ÖS
578

İşletmelerin faaliyetlerine ve bu faaliyetlerin sonuçlarına yönelik düzenledikleri finansal raporların doğruluğunun ve güvenilirliğinin belirlenmiş ölçütler çerçevesinde incelenmesine yönelik işlemler bütününe denetim denmektedir. Söz konusu denetim işinin işletme dışından bağımsız kişi ya da kuruluşlarca gerçekleştirilerek tarafsız ve bağımsız bir denetim raporu oluşturulması ile söz konusu finansal raporların ilgililerine daha doğru kararlar alabilmeleri için güvence sağlanmaktadır. Bağımsız denetim günümüzde bir zorunluluk haline geldiği için kurallar ve ilkeler belirlenmiştir. Son dönemlerde dünya çapında etkisi görülen muhasebe skandalları sonrası denetim daha çok önem kazanmış ve bu kapsamda çeşitli düzenlemeler yapılmaya çalışılmıştır. ABD'de çıkarılan SOX yasası ile finansal raporlama ve bağımsız denetim kalitesi artırılmaya çalışılmıştır. Günümüzde bağımsız denetim faaliyetinin esasları uluslararası denetim standartları ile belirlenmektedir. Türkiye'de ise bunların bir nevi tercümesi olan "Türkiye Denetim Standartları" yayınlanmıştır. Bu standartların yayınlanmasından sorumlu kurum "Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK)"dur. KGK, uluslararası standartlarla uyumlu finansal raporlama ve denetim standartlarını oluşturmak, bağımsız denetim kuruluşlarını ve bağımsız denetçilerin yetkilendirilmesini sağlamak ve bağımsız denetimin uygulamasında birlik sağlamakla görevlidir.

Finansal raporlara ilişkin güvencenin sağlanabilmesi için bağımsız denetimin sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Denetimin sağlıklı gerçekleştirilmesi için denetimi etkileyen faktörlerin belirlenmesi önemlidir. Bu faktörlerden denetimi olumsuz etkileyenlere ilişkin çalışma yapılmalı ve denetim çalışması olumsuz etkilerden arındırılmalıdır. Bağımsız denetim işinin bağımsız denetçiler tarafından yürütülmesi, bağımsız denetçilerin özelliklerinin de denetime yönelik etkiler açısından araştırılmasını gerektirmektedir. Bağımsız denetçilerin mesleki niteliklerinin yanısıra kişisel özelliklerinin ve duygularının da işlerine etkisinden bahsedilebilir. Birçok meslek grubunda çalışanların kişisel özelliklerinin ve duygularının işlerini etkilediği görülmüştür. Bu bağlamda bakıldığında bağımsız denetçilerin duygularının denetim işini etkileyip etkilemediği konusunda çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmada söz konusu ihtiyacın giderilmesi amaçlanmıştır.

Duygular geleneksel düşüncede zayıflığın bir göstergesi olduğuna inanılması sebebiyle uzun yıllar boyunca göz ardı edilmiştir. Fakat insanın duygularına karşı kayıtsız kalamaması ve duygularının ister istemez hayatını ve kararlarını etkilemesi sebebiyle duygu kavramına dikkatler yoğunlaşmaya başlamıştır. Bu kapsamda duyguları konu edinen araştırmalar katlanarak çoğalmış ve çok önemli ve dikkate değer sonuçlar elde edilmeye başlanmıştır.

Duyguların bireyin özel ve mesleki hayatında etkisinin olmasının ortaya çıkması ile birlikte bireyin kendine ve başkalarına ait duygu ve hisleri tanıması, kullanabilmesi, kontrol etmesi ve yönetmesi yeteneği olarak tanımlanan “Duygusal Zeka” kavramı literatüre girmiştir. Duygusal zeka son zamanlarda gittikçe önem kazanan ve bireyin hayattaki başarısında asıl pay sahibi olan bir unsur olarak ortaya çıkmıştır. Geleneksel düşünce başarının bilişsel zekaya bağlı olduğu şeklindeyken son zamanlarda duygusal zeka ve bilişsel zekayı konu alan çalışmalarda ezici bir üstünlükle başarıda aslan payının duygusal zekaya ait olduğu görülmüştür. Bilişsel zekanın kalıtsal olduğu, duygusal zekanın ise geliştirilebilir olduğu saptanmıştır. İşletmeler ise başarılı bireyler istihdam ederek kurumsal başarıya daha kolay ve hızlı ulaşmak için duygusal zekası yüksek bireyler istihdam etme yoluna gitmektedirler. Bazı işletmeler ise çalışanlarına eğitim verdirerek personellerinin duygusal zekalarını yükseltmeye çalışmaktadır.

Bağımsız denetimin iş hayatındaki yararları sebebiyle bağımsız denetçilerin duygusal zekalarının denetim çalışmalarına etkisi üzerine çalışma yapılması da önemlidir. Böylelikle bağımsız denetçilerin çeşitli duygu durumları karşısında tepkilerinin denetim çalışmalarındaki olumsuz etkilerinin engellenmesi sağlanabilecektir. Bu ise denetçinin, denetlenen işletmenin finansal raporlarına ilişkin daha sağlıklı ve güvenilir görüş elde edebilmesini mümkün kılacaktır. İşletmelerin finansal raporlarının iç ve dış ilgililerinin kararları için daha sağlıklı denetim raporları hazırlanabilecektir.

Çalışmada analize dahil edilen bağımsız denetçilerin duygusal zeka düzeyleri ve demografik özellikleri açısından denetçi olarak çalışma süresi arttıkça duygusal zeka düzeyinin de artmasından, duygusal zeka eğitimi alınan duygusal zeka düzeyini artırmasından ve uluslararası denetim firmalarındaki denetçilerin duygusal zekalarının daha yüksek olduğundan yola çıkılarak denetim firmalarında çeşitli düzenlemeler yapılabilir. Örneğin işe alımlarda çalışma yılı açısından tecrübesi daha fazla olan denetim personeli istihdam etmenin denetim firmasının başarısına katkısı olacaktır. Diğer taraftan hali hazırda mevcut denetim personelinin duygusal zeka eğitimine alınması da diğer bir seçenek olabilecektir. Ulusal denetim firmalarının duygusal zekaya daha fazla önem vermesi de uluslararası rakipleri karşısında rekabet gücü elde etmelerini sağlayabilecektir.

Çalışma bulguları çerçevesinde, araştırmada uygulanan test sonucu duygusal zekası yüksek ve düşük olarak iki kategoriye ayrılan bağımsız denetçilerde, duygusal zeka düzeyinin, gerçekleştirdikleri denetim faaliyetindeki kararları, şüphelicilikleri, yargıları, performanslarının yanısıra mesleki bağlılıkları, örgütsel davranışları gibi çevresel faktörlerden etkilenmeleri açısından anlamlı farklılık içinde olduğu tespit edilmiştir. Diğer yandan bağımsız denetçilerde duygusal zeka düzeyinin yüksek olması, denetimde tarafsızlık ve bağımsızlığın korunarak çevre koşulların etkilerinin önlenmesi ile daha sağlıklı denetimlerin yapılmasının sağlanabileceği söylenebilir.

Türkçe literatürde muhasebe ve denetim alanlarında duygusal zekaya ilişkin çalışmalar dünyanın bir hayli gerisinde kalmıştır. Bu sebeple bu çalışmanın ve sonuçlarının büyük önem taşıdığı düşünülmektedir. Uluslararası literatüre Türkiye’de uygulanan ve vaka açısından sonuçlar elde edilerek katkı yapacağı düşünülen bu çalışmanın ayrıca Türkiye’de muhasebe ve denetim alanlarında duygusal zekanın daha çok ele alınması için ulusal literatüre de katkısı olacaktır. Bu çalışma ile konuyla ilgili ileride yapılacak ulusal çalışmalarda duygusal zekanın

denetim açısından daha farklı açılardan ve geniş örneklerle ele alınmasının mümkün olacağı değerlendirilmiştir.

KAYNAKÇA

- Abraham, R. 2000. "Organizational cynicism: bases and consequences", Genetic, Social, and General Psychology Monographs.
- Acton, R. G. 2002. "Mental Fitness in the Workplace Work", CMA Management, 76(3).
- Akers, M. D., ve G. L. Porter. 2003. "Your EQ skills: Got what it takes?", Journal of Accountancy 195 (3).
- Alissa, W., V. Capkun, T. Jeanjean ve N. Suca. 2014. "An Empirical Investigation Of The Impact Of Audit And Auditor Characteristics On Auditor Performance", Accounting, Organizations And Society, 39.
- Altıntaş, T. 2007. Halka Açık Şirketlerin Bağımsız Denetiminin Kalitesinin Algılanmasına İlişkin Bir Araştırma, İstanbul Üniversitesi SBE, İstanbul (Yayınlanmış Doktora Tezi).
- Arıcioğlu, M. A. 2002. "Yönetmel Başarının Değerlemesinde Duygusal Zekanın Kullanımı: Öğrenci Yurdu Yöneticileri Bağlamında Bir Araştırma", Akdeniz Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 4.
- Ashby, F. G., A. M. Isen, ve U. Turken. 1999. "A Neuropsychological Theory of Positive Affect and its Influence on Cognition", Psychological Review, 106.
- Aslan, Ş. 2009. Duygusal Zeka ve Dönüşümcü, Etkileşimci Liderlik, Nobel Yayın Dağıtım Ltd. Şti., Ankara.
- Atabek, E. 1999. Bizim Duygusal Zekamız, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- Aypay, A., N. Cemaloğlu, R. Sarpkaya, M. Ellez, B. Şahin, E. Tombul, H. Yolcu, İ. Karakaya, R. Baştürk ve Y. Turgut. 2009. Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Baltaş, A. 2003. Ekip Çalışması ve Liderlik, 5. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Baltaş, Z. 2006. İnsanın Dünyasını Aydınlatan ve İşine Yansıyan Işık: Duygusal Zeka, 1. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Bartolome, F. ve P. A. L. Evans. 2001. İş ve Yaşam Dengesi, (Çev. İbrahim Bingöl), Harvard Business Review, Mess Yayınları No: 351, İstanbul.
- Bay, D. ve K. McKeage. 2006. "Emotional Intelligence in Undergraduate Accounting Students: Preliminary Assessment", Accounting Education, 15(4).

- Beasley, M. S., J. V. Carcello, ve D. R. Hermanson. 2001. "Top 10 Audit Deficiencies", *Journal of Accountancy*, 191(4).
- Bhattacharjee, S. and K. Moreno. 2002. "The Impact Of Affective Information On The Professional Judgments Of More Experienced and Less Experienced Auditors", *Journal Of Behavioral Decision Making*, 15.
- Blay, A. D. ve M. A. Geiger. 2013. "Auditor Fees And Auditor Independence: Evidence From Going Concern Reporting Decisions", *Contemporary Accounting Research*, 30(2).
- Boone, J. P., I. K. Khurana ve K. K. Raman. 2010. "Do The Big 4 And The Second-Tier Firms Provide Audits Of Similar Quality?", *Journal Of Accounting And Public Policy*, 29(4).
- Boyatzis, R. E., D. Goleman ve K. S. Rhee. 2000. *Clustering Competence in Emotional Intelligence, Insights from the Emotional Competence Inventory: Handbook of Emotional Intelligence*, 1st Edition, Jossey-Bass, California.
- Bradberry, T. ve J. Greaves. 2005. *Emotional Intelligence: Skills and Tests*, Translation of Mehdi Ganji.
- Bradberry, T. ve J. Greaves. 2006. *Duygusal Zekanızı Keşfedin*, Truva Yayınları, İstanbul.
- Brearley, M. 2006. "The Emotionally Intelligent School: Where Leaders Lead Learning", *Management in Education*, 20(4).
- Brierley, J. A. ve D. R. Gwilliam. 2003. "Human Resource Management Issues in Audit Firms: A Research Agenda", *Managerial Auditing Journal*, 18(5).
- Briner, R. 1999. "The Neglect and Importance of Emotion at Work", *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 8.
- Brown, C. E., M. E. Peecher ve I. Solomon. 1999. "Auditor's Hypothesis Testing in Diagnostic Inference Tasks", *Journal of Accounting Research*, 37(1).
- Çakar, U. ve Y. Arbak. 2003. "Dönüşümcü Liderlik Duygusal Zeka Gerektirir Mi? Yöneticiler Üzerinde Örnek Bir Çalışma", *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(2).
- Carter, A. J., R. L. Burritt ve J. D. Pisaniello. 2013. "Accountants As Emotional Wellbeing Counsellors In Rural Areas", *Australian Accounting Review*, 23(2).
- Cassell, G. G., L. Myers ve T. Omer. 2013. "The Emergence Of Second-Tier Auditors In The Us: Evidence From Investor Perceptions Of Financial Reporting Credibility", *Journal Of Business Finance & Accounting*, 40(3 & 4).
- Cavallow, K. 2002. *Consortium For Research On Emotional Intelligence In Organizations Leadership*.

Cevizci, A. 2006. Felsefe Ansiklopedisi, Cilt: 4, Babil Yayıncılık, Ankara.

Chia, Y. M. 2005. "Job Offers Of Multi-National Accounting Firms: The Effects Of Emotional Intelligence, Extra-Curricular Activities, And Academic Performance", Accounting Education: An International Journal, 14(1).

Chung, J., J. R. Cohen ve G. S. Monroe. 2008. "The Effect Of Moods On Auditors' Inventory Judgment", Auditing: A Journal Of Practice & Theory, 27(2).

Cianci, A. M. ve J. L. Bierstaker. 2009. "The Impact Of Positive And Negative Mood On The Hypothesis Generation And Ethical Judgments Of Auditors", Auditing: A Journal Of Practice & Theory, 28(2).

ÖS
582

Clore, G. L., N. Schwarz ve M. Conway. 1994. Affective Causes And Consequences Of Social Information Processing. In Handbook Of Social Cognition, Edition 2 Edited By Robert S. Wyer And T. K. Srull. Hillsdale, NJ, Erlbaum.

Cohen, J. R. ve G. M. Trompeter. 1998. "An Examination of Factors Affecting Audit Practice Development", Contemporary Accounting Research, 15(4).

Cook, G. L., D. Bay, B. Visser, J. E. Myburgh ve J. Njoroge. 2011. "Emotional Intelligence: The Role of Accounting Education and Work Experience", Issues in Accounting Education, 26(2).

Cooper, K.R. 1997. "Applying Emotional Intelligence In The Workplace", Training & Development, 51(12).

Coram, P., J. Ng ve D. Woodliff. 2000. The Effects of Time Budget Pressure and Risk of Error in Auditor Performance, University of Western Australia.

Daff, L., P. D. Lange ve B. Jackling. 2012. "A Comparison of Generic Skills and Emotional Intelligence in Accounting Education", Issues in Accounting Education, American Accounting Association, 27(3).

Daugherty, B. ve W. Tervo. 2010. "PCAOB Inspections Of Smaller CPA Firms: The Perspective of Inspected Firms", Accounting Horizons, 24 (2).

Davis, M. 1992. The role of amygdala in conditioned fear, In J. P. Aggleton (Ed.), The amygdala: Neurobiological aspects of emotion, memory, and mental dysfunction, Wiley-Liss., New York.

DeZoort, T., P. Harrison ve M. Taylor. 2006. "Accountability And Auditors' Materiality Judgments: The Effects Of Differential Pressure Strength On Conservatism, Variability, And Effort", Accounting, Organizations And Society, 31(4-5).

Doğan, N. 2009. Sınıf Öğretmenlerinin Duygusal Zekaları ile Örgütsel Bağlılıkları Arasındaki İlişki: İstanbul İli Anadolu Yakası Örneği, Maltepe Üniversitesi SBE, İstanbul (Yayınlanmamış)

Yüksek Lisans Tezi).

- Drago, J. M. 2004. The Relationship Between Emotional Intelligence and Academic Achievement in Nontraditional College Students, Walden University.
- Dulewicz, V. and M. Higgs. 2000. Emotional Intelligence, A Review And Evaluation Study, Henley Management College, Henley-On-Thames.
- Erturan, İ. E. 2007. Denetim Süreci, Karar İkilemi, Hofstede'nin Kuramı ve Denetçinin Kültürel Kimliği, Anadolu Üniversitesi SBE, Eskişehir (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Fambrough, M. J. ve R. K. Hart. 2008. "Emotions in Leadership Development: A Critique of Emotional Intelligence", Advances in Developing Human Resources, 10(5).
- Feldman, D. A. 1999. The Handbook of Emotionally Intelligent Leadership, Leadership Performance Solutions Press.
- Finucane, M. L., A. Alhakami, P. Slovic ve S. M. Johnson. 2000. "The Affect Heuristic In Judgments Of Risks And Benefits", Journal Of Behavioral Decision Making, 13.
- Forgas, J. P. ve J. M. George. 2001. "Affective Influences On Judgments And Behavior In Organizations: An Information Processing Perspective", Organizational Behavior And Human Decision Processes, 86, (1).
- Garcia, A. ve O. Herrbach. 2010. "Organisational Commitment, Role Tension and Affective States in Audit Firms", Managerial Auditing Journal, 25(3).
- Geiger, M. A., D. S. North ve B. T. O'Connell. 2005. "The Auditor to Client Revolving Door and Earnings Management", Journal of Accounting, Auditing and Finance, 20(1).
- Gibbins, M. 1984. "Propositions About The Psychology Of Professional Judgment In Public Accounting", Journal Of Accounting Research, 22(1).
- Gökçe, B. 2007. Toplumsal Bilimlerde Araştırma, Savaş Kitap ve Yayınevi, Mart, Ankara.
- Goleman, D. 1995. Emotional Intelligence. New York, NY, England: Bantam Books, Inc.
- Goleman, D. 1998. Working with Emotional Intelligence, Bantam Books.
- Goleman, D. 2001. Duygusal Zeka Neden IQ'dan Daha Önemlidir?, (Çev. Banu Seçkin Yüksel), Varlık Yayınları, İstanbul.
- Goleman, D. 2010. Duygusal Zeka, 33. Baskı, Varlık Yayınları, İstanbul.
- Goleman, D., R. Boyatzis ve A. McKee. 2002. Yeni Liderler, 7. Basım, Varlık Yayınları, İstanbul.
- Grewal, D. ve P. Salovey. 2005. "Feeling Smart: The Science of Emotional Intelligence", American Scientist, 93.

- Gürbüz, S. ve M. Yüksel. 2008. “Çalışma Ortamında Duygusal Zeka: İş Performansı, İş Tatmini, Örgütsel Vatandaşlık Davranışı ve Bazı Demografik Özelliklerle İlişkisi”, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 9(2).
- Hacıoğlu, B. 2007. *Duygusal Zekanın Örgütsel İletişim Üzerindeki Etkileri ve Bir Araştırma*, Kadir Has Üniversitesi SBE, İstanbul (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Hanafi, R. 2010. “Spiritual Intelligence, Emotional Intelligence and Auditor’s Performance”, *JAAI*, 14(1).
- Herrbach, O. 2001. “Audit Quality, Auditor Behaviour and the Psychological Contract”, *European Accounting Review*, 10(2).
- Holt, S. 2007. *Emotional Intelligence and Academic Achievement in Higher Education*, Pepperdine University.
- Holtzman, Y. 2004. “The Transformation Of The Accounting Profession In The United States From Information Processing To Strategic Business Advising”, *Journal Of Management Development*, 23(10).
- Hooks, L. ve J. L. Higgs. 2002. “Workplace Environment In A Professional Services Firm”, *Behavioral Research In Accounting*, 14.
- Iskandar, T. M. ve Z. M. Sanusi. 2011. “Assessing The Effects Of Self-Efficacy And Task Complexity On Internal Control Audit Judgment”, *Asian Academy Of Management Journal Of Accounting And Finance*, 7(1).
- Jamal, K. 1996. “Auditor Judgments: The effects of the Partner’s Views on Decision Outcomes and Cognitive Effort”, *Behavioral Research in Accounting*, 9.
- Jannopat, S. ve P. Ussahawanitchakit. 2013. “Audit Emotional Intelligence, Audit Judgment And Audit Quality: Evidence From Tax Auditors In Thailand”, *California Business Review*, 1(2).
- Jidin, R., J. Y. Lum ve G. S. Monroe. 2014. “The Effect of Auditors’ Job Satisfaction on the Influence of Ethical Conflict on Auditors’ Inventory Judgments”, *20th Annual International Symposium on Audit Research, ISAR, Maastricht, the Netherlands*.
- Johnstone, K. M., M. H. Sutton ve T. D. Warfield. 2001. “Antecedents and Consequences on Independence Risk: Framework for Analysis”, *Accounting Horizons*, 15(1).
- K. James, M. Brodersen ve E. Jacob. 2004. “Workplace Affect and Workplace Creativity: A Review and Preliminary Model”, *Human Performance*, 17(2).
- Kadous, K. 2001. “Improving Jurors’ Evaluations Of Auditors In Negligence Cases”, *Contemporary Accounting Research*, 18(3).
- Kaiser, H. 1974. “An Index of Factorial Simplicity”, *Psychometrika*, 39(1).

- Kandemir, C. 2010. Muhasebe Hilelerinin Ortaya Çıkarılmasında ve Önlenmesinde Bağımsız Denetimin Rolü ve Bağımsız Denetçinin Sorumluluğu, Çukurova Üniversitesi SBE, Adana (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Kasapoğlu, A. G. 2008. Müşteri Firmanın Yolsuzluk Eylemi Karşısında Bağımsız Denetçinin Tutumu ve Denetim Firmalarına Yönelik Bir Araştırma, Sakarya Üniversitesi SBE, Ocak (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Kavut, L. 2001. “Bağımsız Denetçiler ile Denetim Hizmeti Alan İşletmelerin Yöneticilerinin Denetim Kalitesine İlişkin Görüş ve Tutumları”, İMKB Dergisi, 5(20).
- Kavut, L. 2002. “Ulusal ve Uluslararası Bağımsız Denetim Firmalarında Çalışan Bağımsız Denetçilerin Bağımsız Denetim Hizmetinin Kalitesine İlişkin Tutumları”, Yönetim, 41.
- Kayış, A. 2008. SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, 3. Baskı, Ankara.
- Khan, S., S. A. B. Panatik ve M. B. Saat. 2015. “Dysfunctional Audit Behaviors: An Exploratory Study in Pakistan”, Research Journal of Applied Sciences, Engineering and Technology, 9(9).
- Kida, T. E., K. K. Moreno and J. F. Smith. 2001. “The Influence Of Affect On Managers’ Capital-Budgeting Decisions”, Contemporary Accounting Research, 18(3).
- Kılıçarslan, F. 2009. 10 Adımda Duygusal Zeka, Zen Kitaplığı, İstanbul.
- Knuuttila, S. 2004. Emotions in Ancient and Medieval Philosophy, Oxford University Press Inc., New York.
- Kocayörük, A. 2004. Duygusal Zeka Eğitiminde Drama Etkinlikleri, 1. Basım, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Koh, H. C. ve P. Mathathevan. 1993. “The Effects of Client Employment on Auditor Independence”, British Accounting Review, 25.
- Konrad, S. ve C. Hendl. 2001. Duygularla Güçlenmek, (Çev. Meral Taştan), Hayat Yayınları, İstanbul.
- Kopelman, S., A. S. Rosette ve L. Thompson. 2006. “The Three Faces Of Eve: Strategic Displays Of Positive, Negative, And Neutral Emotions In Negotiations”, Organizational Behavior And Human Decision Processes, 99(1).
- Law, K. S., C. S. Wong ve L. J. Song. 2004. “The Construct and Criterion Validity of Emotional Intelligence and its Potential Utility for Management Studies”, Journal of Applied Psychology, 89(3).
- Lawrence, K. M. M. ve P. Zang. 2011. “Can Big 4 Versus Non-Big 4 Differences In Audit-Quality Proxies Be Attributed To Client Characteristics?”, The Accounting Review, 86(1).

- LeDoux, J. E. 1990. Fear Pathways in the Brain: Implications for a Theory of the Emotional Brain. In P. F. Brain, S. Parmigiani, R. J. Blanchard, & D. Mainardi (Eds.), *Ettore Majorana international life sciences series*, Vol. 8. Fear and defence. Amsterdam, Netherlands: Harwood Academic Publishers.
- LeDoux, J. E. 1993. "Emotional Memory Systems in the Brain", *Behavioural Brain Research*, 58(1-2).
- McDaniel, L. S. 1990. "The Effects Of Time Pressure And Audit Program Structure On Audit Performance", *Journal Of Accounting Research*, 28(2).
- Mcphail, K. 2004. "An Emotional Response To The State Of Accounting Education: Developing Accounting Students' Emotional Intelligence", *Critical Perspectives On Accounting*, 15.
- Menon, K. ve D. D. Williams. 2004. "Former Audit Partners and Abnormal Accruals", *The Accounting Review*, October, 79(4).
- Mittal, V. ve W. T. Ross. 1998. "The Impact of Positive and Negative Affect and Issue Framing on Issue Interpretation and Risk Taking", *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 76.
- Mohd-Sanusi, Z., M. Supar, T. M. Iskandar ve R. N. Sari. 2010. "Organizational Commitment And Emotional Intelligence: Explaining The Interaction Of Personality Traits Of Auditors", *Proceeding Of International Conference On Science And Social Research*.
- Mohd-Sanusi, Z., M. Supar, T. M. Iskandar ve R. N. Sari. 2010. "Organizational Commitment And Emotional Intelligence: Explaining The Interaction Of Personality Traits Of Auditors", *Proceeding Of International Conference On Science And Social Research*.
- Momeni, N. 2009. "The Relation Between Managers' Emotional Intelligence and the Organizational Climate They Create", *Public Personnel Management*, 382.
- Moreno, K., T. Kida ve J. F. Smith. 2002. "The Impact Of Affective Reactions On Risky Decision Making In Accounting Contexts", *Journal Of Accounting Research*, 40(5).
- Mumcuoğlu, Ö. 2002. "Bar-on Duygusal Zeka Testi'nin Türkçe Dilsel Eşdeğerlik, Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışması", *Marmara Üniversitesi EBE, İstanbul (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*.
- Nelson, M. W. and H. T. Tan. 2005. "Judgment and Decision Making in Auditing: A Task, Person and Interpersonal Interaction Perspective", *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 24.
- Nemli, E. 2001. "Duygusal Zeka ve Liderlik." *Verimlilik Dergisi*, Ankara: Milli Prodüktive Yayınları.
- Nowicki, S. ve M. Duke. 1992. *Helping the Child Who Doesn't Fit in*. Peachtree Publishers,

Atlanta.

Ogińska-Bulik, N. 2005. "Emotional Intelligence in The Workplace: Exploring its Effects on Occupational Stress and Health Outcomes in Human Service Workers", *International Journal of Occupational Medicine and Environmental Health*, 18(2).

Otley, D. T. ve B. J. Pierce. 1996. "Auditor Time Budget Pressure: Consequences and Antecedents", *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 9(1).

Özdemir, H. 2008. Türkiye'nin Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına Geçiş Sürecinin Bağımsız Denetçiler Açısından İncelenmesi, Gazi Üniversitesi SBE, Ankara (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Özyurt, A. 2010. Bağımsız Denetim Kalitesini Etkileyen Etmenlerden Bağımsız Denetçi Özelliklerinin İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma, Hacettepe Üniversitesi SBE, Ankara (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Paino, H., Z. Ismail ve M. Smith. 2010. "Dysfunctional Audit Behaviour: An Exploratory Study in Malaysia", *Asian Review of Accounting*, 18(2).

Parker, R. J. ve J. M. Kohmeyer. 2005. "Organizational Justice And Turnover In Public Accounting Firms: A Research Note", *Accounting, Organizations And Society*, 30.

Peecher, M. E. 1996. "The Influence of Auditors' Justification Processes on Their Decisions: A Cognitive Model and Experimental Evidence", *Journal of Accounting Research*, 34(1).

Perreault, S. ve T. Kida. 2011. "The Relative Effectiveness Of Persuasion Tactics In Auditor-Client Negotiations", *Accounting, Organizations And Society*, 36.

Pierce, B. ve B. Sweeney. 2006. "Perceived Adverse Consequences of Quality Threatening Behaviour in Audit Firms", *International Journal of Auditing*, 10(1).

Radzi J., J. Y. Lum ve G. S. Monroe. 2014. "The Effect of Auditors' Job Satisfaction on the Influence of Ethical Conflict on Auditors' Inventory Judgments", 20th Annual International Symposium on Audit Research, ISAR, Maastricht, Netherlands.

Raghunathan, R. ve M. T. Pham. 1999. "All Negative Moods are not Equal: Motivational Influences of Anxiety and Sadness on Decision Making", *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 79.

Rhode, J. G. 1978. The Independent Auditors' Work Environment: A survey. Commission on Auditors Responsibilities, Research Study, 4, AICPA, New York.

Robbins, T. L. ve A. S. Denisi. 1994 "A Closer Look at Interpersonal Affect as a Distinct Influence on Cognitive Processing in Performance Evaluations", *Journal of Applied Psychology*, 79(3).

Rogers, R. K., J. Dillard ve K. Yuthas. 2005. "The Accounting Profession: Substantive Change

And/Or Image Management”, *Journal Of Business Ethics*, 58(1–3).

Salovey, P. ve J. D. Mayer. 1990. *Emotional Intelligence. Imagination, Cognition, and Personality*, 9.

Selimoğlu, S. K. ve G. Yeşilçelebi. 2014. “Mesleki Aidiyetin Bağımsız Denetim Kalitesi Üzerine Etkisi: Bağımsız Denetçiler Üzerine Bir Araştırma”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Ekim.

Senal, S. 2011. *Bağımsız Denetim Kalitesinin Arttırılmasında Kamu Gözetim Kurulu'nun Rolü: Bağımsız Denetim Firmaları Üzerine Bir Araştırma*, Süleyman Demirel Üniversitesi SBE, Isparta (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

Shapeero, M., H. C. Koh ve L. N. Killough. 2003. “Underreporting and Premature Sign-Off in Public Accounting Underreporting and Premature Sign-Off in Public Accounting”, *Managerial Auditing Journal*, 18(6).

Shelton, S. W. 1999. “The Effect Of Experience On The Use Of Irrelevant Evidence In Auditor Judgment”, *The Accounting Review*, 74(2).

Slaski, M. ve S. Cartwright. 2002. “Health, Performance and Emotional Intelligence: An Exploratory Study of Retail Managers”, *Stress and Health*, 18(2).

Taylor-Gooby, P. ve J.O. Zinn. 2006. *Risk in Social Science*. Oxford: Oxford University Press.

Tenhouten, W. D. 2007. *A General Theory of Emotions and Social Life*, Routledge, New York.

Tsui, A. ve B. Barry. 1986. “Interpersonal Affect and Rating Errors”, *Academy of Management Journal*, 29(3).

Tuan, K. 2014. *Bilgisayar Destekli Bağımsız Muhasebe Denetiminde Güvenilirliği Etkileyen Faktörler Türkiye'deki Bağımsız Denetçiler Üzerine Bir Araştırma*, Çukurova Üniversitesi SBE, Adana (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

Turner, R. ve B. L. Walker. 2008. “Emotional Intelligence Capabilities Training: Can it Develop EI Project Teams?”, *International Journal of Managing Projects in Business*, 1(4).

Van Kleef, G. A., C. K. W. De Dreu and A. S. R. Manstead. 2004. “The Interpersonal Effect Of Anger And Happiness In Negotiations”, *Journal Of Personality And Social Psychology*, 86.

Van Rooy, D. L. ve C. Viswesvaran. 2004. “Emotional Intelligence: A Meta-Analytic Investigation of Predictive Validity and Nomological Net”, *Journal of Vocational Behavior*, 65(1).

Varma, A., A. S. Denisi ve L. H. Peters. 1996. “Interpersonal Affect and Performance Appraisal: A Field Study”, *Personnel Psychology*, 49(2).

Velayutham, S. ve M. H. B. Perera. 2004. “The Influence Of Emotions And Culture On Accountability And Governance”, *Corporate Governance: The International Journal Of*

Business In Society, 4(1).

Watkins, A. L., W. Hillison ve S. E. Morecroft. 2004. "Audit Quality: A Synthesis Of Theory And Empirical Evidence", Journal Of Accounting Literature, 23.

Weisinger, H. 1998. İş Yaşamında Duygusal Zeka, MNS Yayınları, İstanbul.

Wilks, T. J. 2002. "Predecisional Distortion of Evidence as a Consequence of Real-Time Audit Review", The Accounting Review, 77(1).

Willett, C. ve M. Page. 1996. "A Survey of Time Budget Pressure and Irregular Auditing Practices Among Newly Qualified UK Chartered Accountants", British Accounting Review, 28(2).

Wong, C. S. ve K. S. Law. 2002. "The Effects of Leader and Follower Emotional Intelligence on Performance and Attitude: An Exploratory Study", The Leadership Quarterly, 13(3).

Yeşilyaprak, B. 2001. "Duygusal Zeka ve Eğitim Açısından Doğurguları", Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi.

Yuen, D. C., P. K. F. Law, C. Lu ve J. Q. Guan. 2011. "Dysfunctional Auditing Behaviour: Empirical Evidence on Auditors' Behaviour in Macau", International Journal of Accounting & Information Management, 21(3).

Zeff, S. A. 2003a. "How The US Accounting Profession Got Where It Is Today: Part I", Accounting Horizons, Vol. 17(3).

Zeff, S. A. 2003b. "How The US Accounting Profession Got Where It Is Today: Part II", Accounting Horizons, 17(4).